

ZOBOWIĄZANIA

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

Adam Brzozowski, Jacek Jastrzębski, Maciej Kaliński
Wojciech J. Kocot, Elżbieta Skowrońska-Bocian

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **3**

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie

Ważne

Przykłady

Podstawa prawna
Kontekst prawny

Pytania
Zadania

Rozwiązania
Odpowiedzi

Stanowisko stron
Pogląd

Orzecznictwo

Literatura

Historia

Nowe przepisy

ZOBOWIĄZANIA

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

Adam Brzozowski, Jacek Jastrzębski, Maciej Kaliński
Wojciech J. Kocot, Elżbieta Skowrońska-Bocian

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **3**

Stan prawny na 1 grudnia 2020 r.

Wydawca
Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Małgorzata Maśłowska

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne rozdziały opracowali:

Adam Brzozowski: II, III, IV, VI, VII

Maciej Kaliński: I § 2, V, VIII–X, XV–XXVIII, XXX–XXXI, XXXIV–XXXVI, XXXIX, XL

Jacek Jastrzębski: XIII, XIV, XXXII, XXXIII, XXXVII, XXXVIII, XLI

Elżbieta Skowrońska-Bocian: XI, XII, XXIX

Wojciech J. Kocot: XLII

Adam Brzozowski i Wojciech J. Kocot: I § 1 i § 3

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-581-4
3. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przykopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Wstęp	19
Rozdział I	
Informacje wstępne	21
§ 1. Przedmiot części szczegółowej prawa zobowiązań	23
§ 2. Związki umów i umowy związane	30
Rozdział II	
Umowa sprzedaży	35
§ 1. Definicja. Pojęcie i cechy umowy	37
§ 2. Podmioty i charakter prawny umowy. Forma umowy sprzedaży	40
§ 3. Przedmiot umowy	42
§ 4. Obowiązki stron umowy sprzedaży	44
1. Obowiązki sprzedawcy	44
2. Obowiązki kupującego	49
§ 5. Rękojmia za wady	52
§ 6. Stosunek uprawnień z tytułu rękojmi do roszczeń odszkodowawczych	65
§ 7. Roszczenie sprzedawcy w związku z wadliwością rzeczy sprzedanej	66
§ 8. Gwarancja przy sprzedaży	68
§ 9. Sprzedaż konsumencka	73
§ 10. Szczególne rodzaje sprzedaży	73
1. Sprzedaż na raty	74
2. Sprzedaż z zastrzeżeniem własności rzeczy sprzedanej	76
3. Sprzedaż na próbę lub z zastrzeżeniem zbadania rzeczy przez kupującego	78
4. Sprzedaż z zastrzeżeniem prawa odkupu	78
5. Prawo pierwokupu	80

Rozdział III

Umowa zamiany	85
§ 1. Definicja	85
§ 2. Przedmiot umowy zamiany	86
§ 3. Podmioty i charakter prawny umowy zamiany	87
§ 4. Odesłanie do umowy sprzedaży	88

Rozdział IV

Umowa dostawy	91
§ 1. Definicja umowy dostawy. Pojęcie dostawy	91
§ 2. Przedmiot umowy dostawy	93
§ 3. Podmioty i charakter prawny umowy dostawy	94
§ 4. Obowiązki stron	95
§ 5. Odesłanie do umowy sprzedaży	96

Rozdział V

Kontraktacja	97
§ 1. Pojęcie	97
§ 2. Obowiązki stron	99
§ 3. Zmiana posiadacza gospodarstwa	100
§ 4. Przedawnienie	101

Rozdział VI

Umowa o dzieło	103
§ 1. Definicja. Pojęcie i cechy umowy o dzieło	104
§ 2. Podmioty i charakter prawny umowy o dzieło	106
§ 3. Przedmiot umowy o dzieło	107
§ 4. Miejsce umowy o dzieło w systemie umów	112
§ 5. Obowiązki stron umowy o dzieło	116
§ 6. Zagadnienia szczegółowe	123

Rozdział VII

Umowa o roboty budowlane	125
§ 1. Definicja. Pojęcie i cechy umowy o roboty budowlane	126
§ 2. Charakter prawny umowy o roboty budowlane	136
§ 3. Przedmiot umowy o roboty budowlane. Strona podmiotowa umowy o roboty budowlane. Forma umowy	136
§ 4. Odpowiedzialność wobec podwykonawców	137
§ 5. Gwarancja zapłaty za roboty budowlane	142
§ 6. Podstawowe prawa i obowiązki stron	145

Rozdział VIII

Najem	151
§ 1. Unormowania ogólne. Pojęcie	152
§ 2. Obowiązki stron	155
§ 3. Przedawnienie	159
§ 4. Zbycie przedmiotu najmu	159
§ 5. Najem lokali	161
§ 6. Najem lokali mieszkalnych	164

Rozdział IX

Dzierżawa	173
§ 1. Pojęcie	174
§ 2. Obowiązki stron	176
§ 3. Pierwokup dzierżawcy gruntu rolnego	178

Rozdział X

Bezczynszowe użytkowanie gruntów rolnych	179
---	-----

Rozdział XI

Użyczenie	181
§ 1. Ogólna charakterystyka	181
§ 2. Podmioty umowy	183
§ 3. Przedmiot umowy	183
§ 4. Treść umowy	184
§ 5. Odpowiedzialność stron	186
§ 6. Czas trwania stosunku użyczenia	187
§ 7. Przedawnienie roszczeń	188
§ 8. Użyczenie a inne zbliżone stosunki prawne oraz faktyczne	189

Rozdział XII

Pożyczka	191
§ 1. Ogólna charakterystyka	191
§ 2. Podmioty umowy	193
§ 3. Przedmiot pożyczki	193
§ 4. Treść umowy	194
§ 5. Odpowiedzialność stron	198
§ 6. Przedawnienie roszczeń	199
§ 7. Stosunki prawne podobne do pożyczki	199

Rozdział XIII

Umowa kredytu	201
§ 1. Pojęcie umowy kredytu i jej regulacja	202

§ 2. Kredyt a pożyczka	203
§ 3. Zdolność kredytowa	205
§ 4. Umowa kredytu – strony, treść i forma	207
§ 5. Istotne elementy stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu	208
1. Oddanie środków pieniężnych do dyspozycji klienta	208
2. Oprocentowanie i prowizja	209
3. Monitorowanie sposobu wykorzystania kredytu i zdolności kredytowej	210
4. Wypowiedzenie	210
5. Spłata kredytu	212
§ 6. Znaczenie i rodzaje kredytów	213
§ 7. Kredyt konsumencki	214
§ 8. Ochrona konsumentów w zakresie kredytów hipotecznych	216

Rozdział XIV

Umowa rachunku bankowego	221
§ 1. Pojęcie umowy rachunku bankowego	222
§ 2. Charakterystyka umowy rachunku bankowego. Prawa i obowiązki stron	224
§ 3. Strony umowy o rachunek bankowy	227
§ 4. Rodzaje rachunków bankowych	228
1. Rachunki rozliczeniowe, w tym rachunki bieżące i pomocnicze	229
2. Rachunki lokat terminowych	229
3. Rachunki oszczędnościowe, rachunki oszczędnościowo- rozliczeniowe oraz rachunki terminowych lokat oszczędnościowych (rachunki typu oszczędnościowego)	230
4. Rachunki powiernicze	237
5. Rachunek VAT	240
§ 5. Rachunek wspólny	240
§ 6. Wygaśnięcie umowy rachunku bankowego	242
§ 7. Zbiorcze informacje o rachunkach i Centralna informacja	244
§ 8. Przedawnienie roszczeń	245

Rozdział XV

Zlecenie	247
§ 1. Pojęcie	248
§ 2. Stanowisko prawne zleceniobiorcy	249
§ 3. Odpłatność	250
§ 4. Obowiązki stron	251
§ 5. Wypowiedzenie i ustanie zlecenia	256
§ 6. Przedawnienie	259
§ 7. Umowy o świadczenie usług	259

Rozdział XVI

Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia	263
§ 1. Pojęcie	264
§ 2. Obowiązki stron	267

Rozdział XVII

Umowa agencyjna	271
§ 1. Pojęcie	271
§ 2. Wynagrodzenie agenta	274
§ 3. Obowiązki stron	276
§ 4. Prawo zastawu	276
§ 5. Ustanie umowy	277
§ 6. Świadczenie wyrównawcze	278
§ 7. Umowa o ograniczeniu konkurencji	279

Rozdział XVIII

Umowa leasingu	281
§ 1. Pojęcie	282
§ 2. Obowiązki stron	284

Rozdział XIX

Umowa komisu	289
§ 1. Pojęcie	289
§ 2. Obowiązki stron	291
§ 3. Rękojmia	293
§ 4. Prawo zastawu	294

Rozdział XX

Umowa przewozu	295
§ 1. Uwagi ogólne	296
§ 2. Przewóz osób	298
§ 3. Przewóz rzeczy	301

Rozdział XXI

Umowa spedycji	305
-----------------------------	------------

Rozdział XXII

Przechowanie	311
---------------------------	------------

Rozdział XXIII

Depozyt nieprawidłowy	315
------------------------------------	------------

Rozdział XXIV**Odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie roszczeń**

utrzymujących hotele i podobne zakłady	317
§ 1. Zasady odpowiedzialności	318
§ 2. Odszkodowanie	319
§ 3. Prawo zastawu	320
§ 4. Przedawnienie	320

Rozdział XXV

Umowa składu	321
§ 1. Pojęcie	321
§ 2. Odpowiedzialność	324

Rozdział XXVI

Umowa ubezpieczenia	325
§ 1. Uwagi ogólne	326
§ 2. Pojęcie	328
§ 3. Zawarcie umowy i powstanie odpowiedzialności. Obowiązki stron	333
§ 4. Przedawnienie	336
§ 5. Ubezpieczenia majątkowe	336
§ 6. Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej	340
§ 7. Ubezpieczenie mienia	341
§ 8. Ubezpieczenia osobowe	341

Rozdział XXVII

Spółka	345
§ 1. Pojęcie	346
§ 2. Majątek wspólny	349
§ 3. Odpowiedzialność	350
§ 4. Działalność spółki	350
§ 5. Stosunki wspólników	352
§ 6. Wypowiedzenie	353
§ 7. Zgon wspólnika. Ustanie spółki	355

Rozdział XXVIII

Darowizna	357
§ 1. Pojęcie	358
§ 2. Odpowiedzialność darczyńcy	361
§ 3. Polecenie. Darowizna obciążliwa	361
§ 4. Odwołanie	362

Rozdział XXIX

Przekazanie nieruchomości	367
§ 1. Uwagi ogólne	367
§ 2. Ogólna charakterystyka umowy	369
§ 3. Podmioty umowy	369
§ 4. Przedmiot umowy przekazania	371
§ 5. Treść umowy	372
§ 6. Odpowiedzialność stron	372
§ 7. Uwagi końcowe	373

Rozdział XXX

Renta	375
--------------------	-----

Rozdział XXXI

Dożywocie	383
------------------------	-----

Rozdział XXXII

Poręczenie	391
§ 1. Pojęcie i ogólna charakterystyka umowy poręczenia	391
§ 2. Przedmiot poręczenia. Poręczenie za dług przyszły, rodzajowe i generalne (globalne)	393
§ 3. Odpowiedzialność poręczyciela	394
§ 4. Akcesoryjność poręczenia	396
§ 5. Spełnienie świadczenia przez poręczyciela	399
§ 6. Poręczenie na tle małżeńskich stosunków majątkowych	401
§ 7. Szczególne przypadki poręczenia – poręczenie zwrotne, podporęczenie, wielość poręczycieli	402
§ 8. Poręczenie jako czynność bankowa	403

Rozdział XXXIII

Gwarancja bankowa	405
§ 1. Pojęcie gwarancji bankowej	405
§ 2. Samodzielność gwarancji i ukształtowanie zarzutów	407
§ 3. Stosunek do innych instytucji	410
§ 4. Zbywalność praw z gwarancji	411
§ 5. Skutki zapłaty na podstawie gwarancji	411
§ 6. Termin gwarancji i przedawnienie roszczeń	412
§ 7. Potwierdzenie gwarancji	413
§ 8. Regwarancja	413

Rozdział XXXIV

Ugoda	415
--------------------	-----

Rozdział XXXV

Przyrzeczenie publiczne	419
§ 1. Uwagi ogólne	420
§ 2. Przyrzeczenie zwykłe	422
§ 3. Przyrzeczenie nagrody konkursowej	423

Rozdział XXXVI

Przekaz	425
§ 1. Pojęcie	426
§ 2. Przyjęcie przekazu	427

Rozdział XXXVII

Akredytywa	431
§ 1. Regulacja i normatywne typy akredytywy	431
§ 2. Akredytywa dokumentowa	432
1. Pojęcie i funkcja	432
2. Konstrukcja prawna. Odpowiedzialność banku otwierającego	434
3. Termin ważności i przedawnienie roszczeń	436
4. Akredytywa zabezpieczająca	437
5. Znaczenie praktyczne	437
§ 3. Akredytywa pieniężna	437

Rozdział XXXVIII

Papiery wartościowe i znaki legitymacyjne w ogólności	441
§ 1. Uwagi wprowadzające o kodeksowej regulacji papierów wartościowych	442
§ 2. Ogólna koncepcja papieru wartościowego	443
1. Teorie papierów wartościowych	443
2. Pojęcie legitymacji formalnej	447
3. Teorie dotyczące powstania praw z papierów wartościowych	448
4. Kwestia zasady <i>numerus clausus</i> papierów wartościowych	450
§ 3. Rodzaje papierów wartościowych	452
1. Podział ze względu na sposób ustalania legitymacji formalnej i przenoszenia praw	452
1.1. Papiery wartościowe imienne	452
1.2. Papiery wartościowe na zlecenie	453
1.3. Papiery wartościowe na okaziciela	454
1.4. Papiery wartościowe zdematerializowane (rejestrowe)	455
2. Inne klasyfikacje lub typologie papierów wartościowych	456
§ 4. Znaki legitymacyjne	457
§ 5. Umarzanie papierów wartościowych	459

Rozdział XXXIX

Weksel	461
§ 1. Pojęcie	462
§ 2. Odpowiedzialność	465
§ 3. Indos	466
§ 4. Awal	467
§ 5. Przedawnienie	467

Rozdział XL

Czek	469
§ 1. Pojęcie	470
§ 2. Rodzaje czeków	472

Rozdział XLI

Obligacje	475
§ 1. Pojęcie obligacji	476
§ 2. Zdolność emisyjna	479
§ 3. Funkcje obligacji	480
§ 4. Świadczenie emitenta	480
§ 5. Zabezpieczenie obligacji	481
§ 6. Szczególne rodzaje obligacji	482
§ 7. Emisja obligacji	485
§ 8. Umowa o gwarancję emisji	486
§ 9. Agent emisji	487
§ 10. Umowa o reprezentację	489
§ 11. Zgromadzenie obligatariuszy i zmiana warunków emisji	489

Rozdział XLII

Umowy nienazwane	493
§ 1. Pojęcie umów nienazwanych	494
§ 2. Umowy kompensacyjne	500
§ 3. Umowy o świadczenie kompleksowej usługi pośrednictwa handlowego	505
1. Umowa dystrybucyjna	507
2. Umowa faktoringu	513
3. Umowa outsourcingu	521
§ 4. Kontrakty (instrumenty) pochodne	524
1. Kontrakt opcyjny (opcja)	527
2. Kontrakt terminowy <i>futures</i> i <i>forward</i>	530
3. Swap	532
§ 5. Umowy dotyczące obrotu prawami na dobrach niematerialnych	535
1. Franchising	535

2. Umowa <i>know-how</i>	539
§ 6. Umowy organizacyjne w obrocie gospodarczym (ugrupowania gospodarcze)	543
1. Umowy typu <i>joint-venture</i>	543
2. Umowa koncernowa	549
3. Umowa kooperacyjna (o kooperację przemysłową)	551
§ 7. Umowy zawierane mechanicznie	555
Skorowidz przedmiotowy	573

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
k.c. niem.	– niemiecki Kodeks cywilny z 18.08.1896 r.
k.m.	– ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze sprost. i zm.)
konwencja ateńska	– Konwencja ateńska w sprawie przewozu morzem pasażerów i ich bagażu, 1974, sporządzona w Atenach dnia 13.12.1974 r. (Dz.U. z 1987 r. poz. 108 ze zm.)
konwencja montrealaska	– Konwencja o ujednoliceniu niektórych zasad dotyczących międzynarodowego przewozu lotniczego (Dz.Urz. UE L 194 z 2001 r., s. 39)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
p.b.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1896 ze zm.)
p.bud.	– ustawa z 7.07.1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.)
p.cz.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462)
p.p.	– ustawa z 23.11.2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1041)
p.przew.	– ustawa z 15.11.1984 r. – Prawo przewozowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 8)
p.restr.	– ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2020 r. poz. 814 ze zm.)
p.u.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
p.weksl.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 160)

p.z.p.	– ustawa z 29.01.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1843 ze zm.; uchylona z dniem 1.01.2020 r.)
u.BFG	– ustawa z 10.06.2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz.U. z 2020 r. poz. 842 ze zm.)
u.d.u.r.	– ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2020 r. poz. 895 ze zm.)
u.g.n.	– ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
u.k.h.	– ustawa z 23.03.2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1027)
u.k.k.	– ustawa z 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2019 r. poz. 1083 ze zm.)
u.o.	– ustawa z 15.01.2015 r. o obligacjach (Dz.U. z 2020 r. poz. 1208 ze zm.)
u.o.1995	– ustawa z 29.06.1995 r. o obligacjach (Dz.U. z 2014 r. poz. 730 ze zm.; uchylona z dniem 1.07.2015 r.)
u.o.p.w.	– ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 623 ze zm.)
u.p.k.	– ustawa z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.)
u.u.o.UFG	– ustawa z 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 2214 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

AUL	– Acta Universitatis Lodziensis
AUMCS	– Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
AUWr	– Acta Universitatis Wratislaviensis
BOSN	– Baza Orzeczeń Sądu Najwyższego (dostępna na stronie: www.sn.pl)
BSN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	– Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej (od 1.02.2003 r.)
Dz.Urz. WE	– Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich (przed 1.02.2003 r.)
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
LEX	– system informacji prawnej Wolters Kluwer Polska
MoP	– Monitor Prawniczy
MPB	– Monitor Prawa Bankowego

NP	–	Nowe Prawo
NPN	–	Nowy Przegląd Notarialny
ONSA	–	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSA	–	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAiSN	–	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych i Sądu Najwyższego
OSAŁ	–	Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSNAPiUS	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNP	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	–	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	–	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	–	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; Zbiór Urzędowy, Seria A
PA	–	Prawo Asekuracyjne
Pał.	–	Palestra
PB	–	Prawo Bankowe
PiP	–	Państwo i Prawo
PiZS	–	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
POSAG	–	Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PP	–	Przegląd Podatkowy
PPH	–	Przegląd Prawa Handlowego
PPHZ	–	Problemy Prawne Handlu Zagranicznego
PPR	–	Przegląd Prawa Rolnego
PPW	–	Prawo Papierów Wartościowych
PrSp	–	Prawo Spółek
PrzSejm	–	Przegląd Sejmowy
PS	–	Przegląd Sądowy
PUG	–	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rej.	–	Rejent
RPEiS	–	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R.Pr.	–	Radca Prawny
Rz.	–	Rzeczpospolita
SC	–	Studia Cywilistyczne
SI	–	Studia Iuridica
SIS	–	Studia Iuridica Silesiana
SłPr	–	Służba Pracownicza
SP	–	Studia Prawnicze
SPP	–	Studia Prawa Prywatnego
ST	–	Samorząd Terytorialny
TPP	–	Transformacje Prawa Prywatnego
WPP	–	Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNUJ	–	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
ZNUŚ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Śląskiego

Organy i instytucje

KDPW	– Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych
KIO	– Krajowa Izba Odwoławcza przy Prezesie Urzędu Zamówień Publicznych
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– Sąd Okręgowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny

WSTĘP

Niniejszy podręcznik stanowi kontynuację problematyki prawa zobowiązań omówionej w podręczniku „Zobowiązania. Część ogólna” Adama Brzozowskiego, Jacka Jastrzębskiego, Macieja Kalińskiego i Elżbiety Skowrońskiej-Bocian, którego dwa wydania ukazały się w ubiegłych latach. Przygotowanie podręcznika z zakresu części szczegółowej prawa zobowiązań jest zawsze dużym wyzwaniem, nie tylko z uwagi na złożony charakter współczesnej problematyki prawa umów, lecz także ze względu na fakt, iż była ona już przedmiotem rozważań w polskim piśmiennictwie prawniczym. Istniejące podręczniki powstałe pod rządami Kodeksu cywilnego wyszły spod pióra znakomitych polskich cywilistów (profesorowie: Alfred Ohanowicz i Józef Górski, Witold Czachórski, Zbigniew Radwański i Janina Panowicz-Lipska).

Prawo zobowiązań ulega dynamicznym przekształceniom. Istotnie zwiększa się znaczenie prawa umów w systemie polskiego prawa prywatnego. We współczesnej gospodarce kapitalistycznej, zdominowanej przez nowoczesne technologie informatyczne, zaczynają przeważać umowy zobowiązujące (kontrakty), regulujące szeroko rozumiany rynek wymiany dóbr i usług na szczeblu krajowym, unijnym i międzynarodowym, w stosunkach zarówno z udziałem konsumenta, jak i między przedsiębiorcami. Z tych względów odrębny rozdział poświęcono umowom nienazwanym, które odgrywają coraz istotniejszą rolę w obrocie handlowym. Jego dynamiczny rozwój jest aktywnie wspierany przez instytucje Unii Europejskiej. W modernizacji regulacji kontraktów duże znaczenie mają ratyfikowane konwencje międzynarodowe (przede wszystkim konwencja wiedeńska z 1980 r. o międzynarodowej sprzedaży towarów) czy *lex mercatoria* – ogólne reguły prawa modelowego: Zasady Europejskiego Prawa Kontraktów (PECL), Wspólna Rama Odniesienia (DCFR) oraz Zasady Międzynarodowych Kontraktów Handlowych UNIDROIT; a także wzorce kontraktów nienazwanych, rekomendowane i zwyczajowo stosowane przez prywatne organizacje międzynarodowe, stowarzyszenia czy izby handlowe.

Oddawane do rąk Czytelników opracowanie uwzględnia wiele lat doświadczeń dydaktycznych autorów, będących wynikiem prowadzenia wykładów kursowych, seminariów i innych zajęć poświęconych problematyce prawa umów. Doświadczenia te pokazują, jak wiele trudności nadal sprawia studentom opanowanie zagadnień należących do

tw. części szczegółowej prawa zobowiązań. Nie bez znaczenia jest też aktywny udział autorów w praktyce kontraktowej w ramach wykonywania zawodów prawniczych.

Niniejsze opracowanie jest kierowane głównie do słuchaczy studiów prawniczych, którzy kontynuują (po części ogólnej zobowiązań) swoją przygodę, a może należałoby powiedzieć – zmagania, z prawem cywilnym. Dlatego też podręcznik jest próbą przedstawienia omawianych kontraktów na tle praktyki kontraktowej oraz judykatury, z uwzględnieniem tego, że prawo cywilne jest „prawem dnia codziennego”. O ile można sobie wyobrazić nasze życie bez osobistego kontaktu z prawem karnym czy bez większego angażowania się w stosunki administracyjnoprawne, o tyle w rozmaitych stosunkach kontraktowych człowiek pozostaje przez całe swoje życie. Aby przekonać się, jak niebagatelną częścią prawa cywilnego jest prawo umów, wystarczy uświadomić sobie, w ilu z nich każdy z nas codziennie uczestniczy.

Pragniemy wyrazić ponadto nadzieję, że niniejszy podręcznik okaże się także przydatny prawnikom i praktykom obrotu cywilnoprawnego.

Systematyka opracowania nawiązuje do systematyki przyjętej w podręczniku profesora Witolda Czachórskiego, gdy chodzi o umowy nazwane, oraz w pewnym zakresie do tomu 9 *Systemu Prawa Prywatnego* (serii pod redakcją Zbigniewa Radwańskiego, redaktor tomu Wojciech Jan Katner), gdy chodzi o umowy nienazwane. Podstawowa literatura jest już tradycyjnie powoływana na początku każdego rozdziału, a opracowania monograficzne i bardziej szczegółowe – w toku rozważań, w formie bezpośrednich odesłań do literatury i orzecznictwa. Ułatwieniu korzystania z podręcznika służyć mają piktogramy wskazujące na rodzaj informacji zamieszczonych w poszczególnych fragmentach tekstu.

Trzecie wydanie podręcznika *Prawo zobowiązań. Część szczegółowa* uwzględnia zmiany dotyczące omawianej tematyki, które nastąpiły w legislacji, judykaturze i doktrynie od chwili ukazania się poprzedniego wydania podręcznika – w roku 2017.

Autorzy
Warszawa, 15.11.2020 r.

Rozdział I

INFORMACJE WSTĘPNE

Literatura prawa zobowiązań jest bardzo obszerna. Podkreślić należy, że do materii części szczegółowej prawa zobowiązań odnosi się zdecydowana większość opracowań poświęconych całościowo problematyce prawa zobowiązań – a więc zarówno części ogólnej, jak i części szczegółowej. Opracowania poświęcone wyłącznie wybranym zagadnieniom części szczegółowej powołano na wstępie poszczególnych rozdziałów podręcznika.

1

Dla części szczegółowej prawa zobowiązań pewne znaczenie mają, przede wszystkim w odniesieniu do problemu „grupowania umów nazwanych”, pozycje literatury powstałe w okresie poprzedzającym wejście w życie Kodeksu zobowiązań i pod rządami Kodeksu zobowiązań. Jako podstawowe pozycje literatury należy więc wskazać: E. Till, *Polskie prawo zobowiązań (Część ogólna), Projekt wstępny z motywami*, Lwów 1923; R. Longchamps de Brier, *Uzasadnienie projektu Kodeksu zobowiązań (z uwzględnieniem ostatecznego tekstu Kodeksu)*, Warszawa 1934 i lata następne; R. Longchamps de Brier, *Zobowiązania*, Lwów 1934–1938 (w postaci zeszytów); J. Korzonek, I. Rosenbluth, *Kodeks zobowiązań. Komentarz*, t. 1, Kraków 1934; t. 2, Kraków 1935; L. Domański, *Instytucje Kodeksu zobowiązań. Część ogólna*, Warszawa 1937, *Część szczegółowa*, t. 1, Warszawa 1938; F. Zoll, *Zobowiązania w zarysie*, Warszawa 1945. W odniesieniu do prac nad Kodeksem cywilnym zob. W. Czachórski, *Przebieg prac nad kodyfikacją prawa cywilnego*, SP 1970/26–27.

Współczesne opracowania doktrynalne z zakresu prawa zobowiązań są stosunkowo liczne i nie sposób wymienić ich wyczerpująco. Należy jednak zwrócić uwagę na opracowania o charakterze podstawowym, a do takich przede wszystkim trzeba zaliczyć *Systemy Prawa*. W latach 70. i 80. XX w. ukazywał się *System Prawa Cywilnego* (Ossolineum), red. W. Czachórski. Wypada zwrócić uwagę na tom III, cz. 1, red. Z. Radwański, Ossolineum 1981; tom III, cz. 2, red. S. Grzybowski, Ossolineum 1976. Kolejnym przedsięwzięciem wydawniczym tego typu jest *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański. Części szczegółowej prawa zobowiązań poświęcone zostały: t. 7 (umowy nazwane), red. J. Rajski, Warszawa 2018; t. 8 (umowy nazwane), red. J. Panowicz-Lipska, Warszawa 2011; t. 9 (umowy nienazwane), red. W. Katner, Warszawa 2018.

Poza *Systemami* funkcjonuje obecnie kilka dużych komentarzy do Kodeksu cywilnego: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2019; *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018; *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 1 i 2, red. G. Bieniek, Warszawa 2011; *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, cz. 2, *Zobowiązania – część szczegółowa*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014; *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3B, *Zobowiązania. Część szczegółowa*, red. K. Osajda, Warszawa 2017; *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz. Art. 450–1088*, red. M. Gutowski, Warszawa 2016.

Należy ponadto wskazać podręczniki poświęcone prawu zobowiązań. Są to: W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Prawo zobowiązań. Zarys wykładu*, Warszawa 2009; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2019.

Większość powołanych wyżej opracowań podlegała i podlega aktualizacji oraz doczekała się kilku wydań. Z oczywistych względów zalecane jest korzystanie z wydań najnowszych.

Tematyce zobowiązań poświęcono również liczne prace monograficzne. Są one uwzględniane, jak zaznaczono wyżej, w ramach zestawienia literatury do poszczególnych rozdziałów. Opracowania z zakresu prawa zobowiązań znajdują się w wielu periodykach prawniczych („Kwartalnik Prawa Prywatnego”, „Państwo i Prawo”, „Przegląd Sądowy”, „Palestra”, „Przegląd Prawa Handlowego”, „Rejent”, „Monitor Prawniczy”, „Prawo Spółek”, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” i innych).

Znajomość orzecznictwa, w tym poglądów Sądu Najwyższego, odgrywa istotną rolę w procesie zrozumienia prawa regulującego prawo części szczegółowej zobowiązań. Ważniejsze orzeczenia Sądu Najwyższego są publikowane we własnych zbiorach, takich jak Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego oraz Biuletyn Sądu Najwyższego. W zakresie problematyki prawa rzeczowego są to zbiory orzeczeń Izby Cywilnej. Orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych wraz z uzasadnieniami publikowane jest na bieżąco w postaci elektronicznej w systemach informacji prawnej, np. LEX. Istotnym źródłem wiedzy o orzecznictwie sądowym jest wydawany przez Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk miesięcznik „Orzecznictwo Sądów Polskich”, w którym publikuje się orzeczenia wraz z komentarzami autorów wywodzących się ze środowisk nauki i praktyki. Z kolei orzeczenia sądów powszechnych publikowane są w zbiorach pod nazwami Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych oraz Orzecznictwo Sądów Gospodarczych. Wybrane orzeczenia sądowe wraz z glosami publikuje się także w niektórych czasopismach prawniczych, takich jak m.in. „Glosa”, „Państwo i Prawo”, „Palestra”, „Rejent” czy „Radca Prawny”. Duży wpływ na proces kształtowania oraz interpretacji norm prawa cywilnego wywierało do niedawna orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, publikowane w zbiorze Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy.

Ostatnio jednak rola judykatury ulega istotnej zmianie. W najnowszym orzecznictwie skuteczność wyroków może być kwestionowana ze względów formalnych.

Zob. uchwałę SN z 23.01.2020 r., BSA I-4110-1/20 (Izba Cywilna, Izba Karna oraz Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, OSNKW 2020/2, poz. 7, LEX nr 2784794) i wyrok TSUE z 19.11.2019 r., C-585/18,

C-624/18, C-625/18, CURIA. W uchwale SN, stosując prawo europejskie i wykładnię TSUE, nakazał każdorazowo badać, czy w składzie orzekającym nie zasiadała osoba, w stosunku do której istnieje uzasadniona obawa co do naruszenia standardów niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Zob. też wyrok TK z 20.04.2020 r., U 2/20 (M.P. 2020 r., poz. 376), w którym uznano ww. uchwałę SN za niezgodną z Konstytucją, mimo braku takiej kompetencji TK wprost w art. 188 Konstytucji RP. Wyrok ten nie jest jednak wiążący dla organu stosującego prawo europejskie zgodnie z wykładnią TSUE (por. wyroki ETS w sprawach: *Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SA* z 9.03.1978 r., C-106/77; *G. Defrenne v. Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena* z 8.04.1976 r., C-43/75; *J. Reyners v. État belge* z 21.06.1974 r., C-2/74; *Flaminio Costa v. E.N.E.L.* z 15.07.1964 r., C-6/64; *NV Algemene Transport - en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Holenderska Administracja Celna* z 5.02.1963 r., C-26/62 - CURIA).

Taki stan rzeczy ma negatywny wpływ na stabilność prawa i pewność obrotu. Prowadzi do obniżenia autorytetu wymiaru sprawiedliwości oraz znaczenia wypowiedzianych w judykaturze twierdzeń i reguł wykładni, które mogą zostać zakwestionowane nie ze względu na słabość argumentacji (co powinno być regułą), ale wadliwość powołania na urząd sędziego.

Także judykatura Trybunału Konstytucyjnego jest kwestionowana ze względu na istotne wątpliwości formalne powołania sędziów (wybór sędziego TK na miejsce już zajęte, niezgodność z prawem wyboru prezesa TK w grudniu 2016 r.).

Zestawienia literatury i orzecznictwa są również dostępne w rozmaitych programach komputerowych, zatem uzyskanie informacji typu bibliograficznego nie nastręcza obecnie większych trudności.

§ 1. Przedmiot części szczegółowej prawa zobowiązań

Ustawodawca nie dzieli w zasadzie przepisów odnoszących się do prawa zobowiązań na część ogólną i część szczegółową, chociaż istnienie tego podziału uznaje. 2

Wskazuje się, że świadczy o tym kolejność regulowanych zagadnień; zob. Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2019, s. 1.

Do części szczegółowej odnoszą się zarówno podstawowe kryteria wyodrębnienia prawa zobowiązań jako działu prawa cywilnego, jak i podstawowe zasady ogólne prawa zobowiązań.

Warto zatem przypomnieć, że prawo zobowiązań jest wyodrębnionym działem podstawowej gałęzi prawa prywatnego, jaką jest prawo cywilne. Znaczenie prawa 3

zobowiązań w ramach całości systemu prawa cywilnego wynika z roli, jaką odgrywają w życiu codziennym **stosunki wymiany dóbr i usług między podmiotami prawa cywilnego, reguluje ono bowiem obrót majątkowy między tymi podmiotami**. Wymiana dóbr i usług jest zatem podstawowym przedmiotem części szczegółowej prawa zobowiązań.

Co do zasady prawo zobowiązań normuje stosunki odnoszące się do wymiany dóbr i usług *inter vivos*.

Prawo zobowiązań w systemie polskiego prawa cywilnego w świetle uregulowań Kodeksu cywilnego i źródeł z nim związanych jest jednym z działów prawa majątkowego, podobnie jak prawo rzeczowe, prawo na dobrach niematerialnych i prawo spadkowe.

Por. szczegółowe uwagi dotyczące wyodrębnienia prawa zobowiązań i innych działów prawa cywilnego w: W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Prawo zobowiązań. Zarys wykładu*, Warszawa 2009; A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2019; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2018; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2019.

Stosunek wzajemny między tzw. częścią ogólną prawa cywilnego i częścią szczegółową prawa zobowiązań wynika z roli, jaką odgrywają przepisy części ogólnej. Część ogólna, w wyższym stopniu niż inne działy prawa cywilnego, stwarza podstawę do rozwijania pewnych ogólniejszych pojęć prawnych, do konstruowania ogólniejszych teorii przenikających całość materii prawa cywilnego. Znajduje ona zastosowanie we wszystkich działach prawa cywilnego, a więc i prawa zobowiązań – jeżeli w tych działach nie postanowiono inaczej. Zawiera ona również pewną liczbę najbardziej podstawowych zasad odnoszących się do wszystkich działów, np. zasad dotyczących stosowania i interpretacji przepisów prawa lub umów, nadużycia prawa podmiotowego, czynności prawnych ogółem, przedstawicielstwa, biegu terminów, przedawnienia roszczeń itd. Dla części szczegółowej prawa zobowiązań podstawowe znaczenie ma uregulowanie odnoszące się do czynności prawnych kształtujących stosunki umowne. Wypada bowiem przypomnieć, że przez pojęcie umowy rozumieć należy zarówno czynność prawną, jak i stosunek prawny powstały w wyniku dokonania tej czynności.

Wskazać należy dalej, że w praktyce liczne stosunki prawne unormowane przez prawo rzeczowe i prawo zobowiązań często się uzupełniają i warunkują nawzajem.

Sprzedaż rzeczy jako stosunek typu zobowiązaniowego przygotowuje w zasadzie przeniesienie własności ze sprzedającego na kupującego, tj. przygotowuje czynność typu rzeczowego. Z punktu widzenia pojęć prawnych ustawa traktuje obie te kwestie rozłącznie. W świetle sformułowań Kodeksu cywilnego sprzedawca zobowiązuje się przenieść włas-

ność rzeczy na kupującego (art. 535 k.c.) i już przez to powstaje zobowiązanie. Wykonaniem tego zobowiązania ma być dopiero samo przeniesienie własności, regulowane przez prawo rzeczowe. Podobnie kupujący – jedynie zobowiązuje się wobec kontrahenta do zapłaty ceny. Wykonaniem tego zobowiązania będzie akt zapłaty, tj. przeniesienia własności oznaczonych jednostek pieniężnych na sprzedawcę.

§ Powiązanie sprzedaży i przeniesienia własności rzeczy sprzedanej w ujęciu prawa rzeczowego jest według Kodeksu cywilnego silniejsze, albowiem uważa się, że sprzedaż ma z reguły jednocześnie skutki rzeczowe (art. 155 § 1 k.c.).

Z teoretycznoprawnego punktu widzenia prawo zobowiązań jako zespół norm prawnych stanowi w zasadzie pewną całość w sobie zamkniętą. Nie oznacza to jednak, że niektóre stosunki prawne typu zobowiązaniowego lub typowi temu pokrewne (np. z uwagi na względny charakter więzi prawnej) nie zostały unormowane w innych działach prawa cywilnego, a nawet w innych działach prawa w ogóle. 4

Np. Zob.: unormowanie w prawie autorskim kwestii tzw. umów wydawniczych; unormowanie w prawie spadkowym kwestii zapisów lub długów spadkowych; unormowanie w prawie rodzinnym kwestii zobowiązań małżonków na tle przepisów o ustrojach majątkowych małżeńskich.

! W dziedzinie zobowiązań stosunkowo znaczna rola przypisywana jest **swobodzie kształtowania stosunków odpowiadających woli zainteresowanych**. Przejawia się ona przede wszystkim w sferze stosunków umownych. Prawo obowiązujące przewiduje jednak na tym polu pewne bariery. Są one stosunkowo nieliczne. Służą temu instytucje klauzul generalnych, zarówno w dziedzinie objętej częścią ogólną prawa cywilnego, jak i w dziedzinie objętej częścią szczegółową prawa zobowiązań. 5

Przepisy książki trzeciej Kodeksu cywilnego w dużej części charakteryzują się względ- nym zakresem obowiązywania. Pozostaje to w ścisłym związku z obowiązywaniem w prawie polskim **zasady swobody umów** (art. 353¹ k.c.). Przypomnieć wypada w tym miejscu fakt wyrażenia w noweli do Kodeksu z 28.07.1990 r. (Dz.U. poz. 321 ze zm.) w wyraźnym przepisie zasady swobody umów (art. 353¹ k.c.). Upoważnia ona strony zawierające umowę do nadawania im treści odbiegającej często od dyspozytywnych norm poszczególnych umów typowych po to, by mógł być wyrażony *in concreto* cel, który ma być przez ich stosunek osiągnięty (zob. przede wszystkim rozdz. XLII). 6

Dla prawa zobowiązań istotne znaczenie ma więc podział norm na normy prawne bez- względnie obowiązujące i względnie obowiązujące. Należy przypomnieć, że przepisy prawne, a raczej normy prawne wynikające z przepisów, mogą mieć różną moc wiążącą. Wyróżnia się: **normy o charakterze bezwzględnie obowiązującym** (*ius cogens*, normy imperatywne), **normy o charakterze względnie obowiązującym** (*ius dispositivum*) 7

oraz **normy o charakterze pośrednim**, wiążące w określonym jedynie zakresie (semiimperatywne).

- 8 **Przepisy względnie obowiązujące** – dominujące w prawie zobowiązań – charakteryzują się tym, że **znajdują zastosowanie jedynie wówczas, gdy strony nie uregulowały treści łączącego je stosunku prawnego w sposób odmienny lub gdy w odniesieniu do pewnych kwestii niczego nie postanowiły albo ich postanowienia są niekompletne**.

Przepisy względnie obowiązujące często zawierają w swej treści sformułowanie „o ile strony inaczej nie postanowią” albo „o ile nic innego nie wynika z umowy stron”.

 Jako przykład takiego uregulowania wskazać można art. 547 k.c., stanowiący, że sprzedawca ponosi koszty wydania rzeczy będącej przedmiotem umowy sprzedaży, a kupujący ponosi koszty odebrania tej rzeczy, jeżeli nic innego nie wynika z umowy stron ani z zarządzeń określających cenę. Wskazać można także: art. 454 k.c., określający miejsce spełnienia świadczenia przez dłużnika, jeżeli nie jest ono oznaczone, czyli nie zostało określone przez strony (a także nie wynika z właściwości zobowiązania); art. 455 k.c. – termin spełnienia świadczenia – dla tych samych przypadków; art. 510 § 1 k.c., stanowiący, że umowa sprzedaży, zamiany, darowizny lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia wierzytelności przenosi wierzytelność na nabywcę, chyba że strony inaczej postanowiły (lub wynika to z przepisu szczególnego).

- 9 W prawie zobowiązań występują także **przepisy o charakterze pośrednim**, które mogą być zmieniane przez strony jedynie w zakresie dozwolonym przez ustawę. Przepisy takie określane są jako **semiimperatywne** (semidyspozytywne, jednostronnie bezwzględnie obowiązujące). Uregulowanie umowne może odbiegać od przepisu ustawy, zwykle jedynie wówczas, gdy jest korzystniejsze dla strony ustawowo określonej. Wiele takich uregulowań zawartych jest w przepisach normujących stosunki prawne z udziałem konsumenta. Konsument jako strona z założenia słabsza ekonomicznie jest zwykle chroniony właśnie przepisami semiimperatywnymi.

 W Kodeksie cywilnym przykładem takiego unormowania jest art. 558 § 1, zgodnie z którym w umowach sprzedaży z udziałem konsumentów ograniczenie lub wyłączenie odpowiedzialności z tytułu rękojmi jest dopuszczalne tylko w przypadkach określonych w przepisach szczególnych. Można także wskazać art. 593 § 1 k.c., który dopuszcza możliwość zastrzeżenia prawa odkupu na czas nieprzekraczający 5 lat.

- 10 Ustalenie, czy dany przepis ma charakter bezwzględnie, czy względnie obowiązujący, w większości przypadków nie nastręcza większych trudności. Zwykle bowiem w treści przepisu zawarte jest jednoznaczne sformułowanie, takie jak: „chyba że strony inaczej postanowiły”, „w braku odmiennej umowy”, „termin spełnienia świadczenia nie jest

oznaczony” (wskazujące na charakter względnie obowiązujący) bądź też: „przeciwnie postanowienie będzie nieważne” albo wreszcie stwierdzenie, że jakieś prawo „jest niezbywalne”. Podobnie zwykle nie ma wątpliwości, czy mamy do czynienia z przepisem semiimperatywnym.

Jednak w pewnych sytuacjach, zwłaszcza gdy przepis został sformułowany w sposób niedający jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czy ustawodawca zamierzał wypoasażyć daną normę w moc bezwzględnie obowiązującą, czy też dopuszczał możliwość modyfikowania jej wolą stron, niezbędne będzie dokonanie wykładni. Pamiętać należy, że w przypadku prawa zobowiązań wykładnia powinna uwzględniać, że przepisami, z których wynikają normy bezwzględnie wiążące, są tylko te przepisy, które w swej treści jednoznacznie nadają im taki charakter lub są przepisami ochronnymi. Ocena przepisu jako *ius cogens* wymagać będzie zawsze precyzyjnego uzasadnienia wobec swego domniemania – związanego z istotą prawa zobowiązań – na rzecz dyspozytywności przepisu.

Jak wynika z przedstawionych wyżej uwag, podział zobowiązań na część ogólną i część szczegółową ma charakter w zasadzie doktrynalny.

Podział zobowiązań na część ogólną i część szczegółową jest w polskiej doktrynie powszechnie i od dawna uznawany; zob. m.in.: L. Domański, *Instytucje Kodeksu zobowiązań. Komentarz teoretyczno-praktyczny. Część szczególna*, Warszawa 1938, s. 5 i n.; R. Longchamps de Bérrier, *Zobowiązania*, wyd. II, Lwów 1939, wyd. III (oprac. przez J. Górskiego), Poznań 1948; S. Grzybowski [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 2, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. nac. W. Czapórski, red. tomu S. Grzybowski, Ossolineum 1976, s. 13; S. Grzybowski, *Systematyka umów o świadczenie usług w legislacyjnym ich układzie* [w:] *Z zagadnień prawa cywilnego. Księga pamiątkowa Profesora Andrzeja Stelmachowskiego*, red. M. Sawczuk, Białystok 1991, s. 53–66; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2019, s. 1 i n.

Przyjmuje się, że **przedmiotem części szczegółowej zobowiązań są zagadnienia, które nie zostały objęte przez część ogólną.**

11

Przypomnieć wypada, że podstawowym źródłem prawa zobowiązań jest ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.) wraz z ustawą z tej samej daty – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. 1964 r. poz. 94 ze zm.). Kodeks przyjął koncepcję wewnętrznych podziałów zbliżoną do pandektowej. Akt ten składa się z czterech ksiąg podzielonych na tytuły, działy i rozdziały, a następnie artykuły i paragrafy. Prawo zobowiązań jest jednym z działów Kodeksu.

W odniesieniu do historii kształtowania się źródeł prawa zobowiązań zob. np.: W. Czapórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa

2009, s. 24 i n.; A. Brzozowski, W. Kocot, E. Skowrońska-Bocian, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2019, s. 24 i n.

 Większość instytucji części szczegółowej zobowiązań została unormowana w Kodeksie cywilnym, w tytułach XI–XXXVII księgi trzeciej. Niektórym poświęcone są szczególne akty ustawowe lub ich fragmenty. Pewne unormowania szczególne, odbiegające od postanowień Kodeksu lub uzupełniające jego przepisy, dotyczą w szczególności problematyki umów rachunku bankowego (tytuł XX), umowy ubezpieczenia (tytuł XXVII), w dziedzinie prawa lokalowego i w odniesieniu do poszczególnych rodzajów przewozów. Wiele norm cywilnoprawnych zawiera prawo bankowe.

Podkreślić należy, że spowodowany istnieniem pozakodeksowych źródeł prawa pluralizm uregulowań nie zawsze jest poprawnie zorganizowany i zharmonizowany z przepisami Kodeksu cywilnego.

W konsekwencji na część szczegółową zobowiązań składają się przepisy prawne zamieszczone w tytułach od XI do XXXVII księgi trzeciej k.c. oraz liczne przepisy rozsiane w unormowaniach pozakodeksowych. Uregulowania te obejmują więc w zasadzie najważniejsze instytucje, którymi posługują się podmioty prawa cywilnego w stosunkach wymiany dóbr i usług majątkowych, a zwłaszcza różnego rodzaju **umowy typowe**, inaczej **umowy nazwane**. Są one traktowane z reguły jako źródło stosunków zobowiązaniowych.

Część szczegółowa prawa zobowiązań odznacza się znaczną drobiazgowością, a czasem i kazuistyką rozwiązań prawnych.

 Materię unormowaną w ramach części szczegółowej stanowią głównie poszczególne typy zobowiązań; zob.: Z. Radwański, *Teoria umów*, Warszawa 1977, s. 208 i n.; M. Sośniak, *Zagadnienia typologii i systematyki umów obligacyjnych*, Katowice 1990, s. 22 i n.; M. Sośniak, *Z zagadnień typologii umów obligacyjnych w przyszłej kodyfikacji* [w:] *Problemy kodyfikacji prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zbigniewa Radwańskiego*, red. S. Sołtysiński, Poznań 1990, s. 271 i n.

Kodeksowe unormowania części szczegółowej prawa zobowiązań nie zawsze są równomierne. Stosunkowo wyczerpująco zostały ujęte tradycyjne umowy typowe. W odniesieniu natomiast do niektórych umów, takich jak: umowa dostawy (tytuł XIII) i umowa o roboty budowlane (tytuł XVI) czy umowa komisu (tytuł XXIV), Kodeks ograniczył się do niewielu tylko postanowień mających znaczenie bardziej zasadnicze i odesłania do innych umów typowych. Ustawodawca w celu uzyskania większej zwięzłości tekstu prawnego wykorzystuje do uregulowania jakiegoś zobowiązania, unormowanego w Kodeksie cywilnym, przepisy należące do reżimu prawnego innego zobowiązania.

 Przykładem jest wykorzystanie przepisów tytułu XI o sprzedaży do uzupełnienia reżimu prawnego zamiany, unormowanej w tytule XII.

Tego rodzaju uzupełnienie reżimu prawnego następuje z reguły w drodze **odpowiedniego stosowania przepisów**.

Zob. np. M. Hauser, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa – uwagi porządkujące*, AUWr, „Przegląd Prawa i Administracji” 2005/45, s. 153, i przedstawione tam uwagi metodologiczne i praktyczne odnoszące się do dyrektywy „odpowiedniego stosowania prawa”.

Na tym tle pojawia się wątpliwość, czy dopuszczalne jest „uzupełnianie” reżimu prawnego jakiegoś typu zobowiązania przepisami innego reżimu w sytuacji, kiedy ustawodawca wyraźnie tego rodzaju możliwości nie przewidział. W przepisach Kodeksu cywilnego brak jest bowiem ogólnej normy, w myśl której do umów nieuregulowanych odrębnie należy stosować przepisy normujące typ zbliżony konstrukcyjnie i przedmiotowo. Wydaje się jednak, że właściwe jest przyjęcie stanowiska, zgodnie z którym przepisy zgrupowane w ramach poszczególnych tytułów Kodeksu cywilnego stosuje się nie tylko do typu umowy i stosunku obligacyjnego wprost uregulowanego w danym tytule bądź wskazanego pośrednio przez odesłanie, ale także odpowiednio do podobnych, umownych stosunków nienazwanych.

Przewidziane w art. 750 k.c. „odpowiednie stosowanie przepisów o zleceniu” pozwala uwzględnić w stosunku do umów nienazwanych o pośrednictwo handlowe (np. umowa akwizycyjna, dystrybucyjna, faktoring) także niektóre przepisy Kodeksu regulujące określone typy umów o świadczenie usług (np. umowę agencyjną), w zależności od podobieństwa interesu stron, celu, funkcji społecznych i gospodarczych umowy dystrybucyjnej z celami wskazanymi typów umów nazwanych.

Por. nb 537 poniżej. Zob. też: W.J. Kocot [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 9, *Prawo zobowiązań – umowy nienazwane*, red. W.J. Katner, Warszawa 2015, rozdz. III, § 9, nb 138, nb 247; K. Kruczalak, E. Rott-Pietrzyk [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5, *Prawo umów handlowych*, red. S. Włodyka, Warszawa 2014, rozdz. 8, nb 222, nb 237; J. Kufel, *Umowa agencyjna*, Warszawa–Poznań 1977, s. 32 i n.; Z. Radwański, *Teoria umów*, s. 244; Z. Żabiński, *Uwagi o języku Kodeksu cywilnego*, SP 1983/1, s. 45. Zob. także uwagi zamieszczone w rozdziale VII podręcznika.

Kodeks cywilny nie przyjął w części szczegółowej koncepcji grupowania umów nazwanych w nadrzędne całości o wspólnym oznaczeniu dla wyodrębnionej grupy. Inaczej niż w pierwszym wydaniu niniejszego podręcznika, Autorzy doszli do wniosku, że odstąpienie od przyjętej jeszcze w Kodeksie zobowiązań z 1933 r. koncepcji normatywnego grupowania umów nazwanych i zobowiązań należy uznać za rozwiązanie nietrafne. Powrót do tej koncepcji został zarekomendowany podczas prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego nad nowym kodeksem cywilnym.

Z literatury poświęconej temu zagadnieniu zob.: S. Grzybowski, *Systematyka umów*, s. 58 i n.; S. Grzybowski [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 2, Ossolineum 1976, s. 2010 i n.; Z. Rad-

wański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2015, s. 5 i n.; M. Sośniak, *Z zagadnień systematyki części szczegółowej prawa obligacyjnego* [w:] *Studia z prawa zobowiązań*, red. Z. Radwański, Warszawa–Poznań 1979, s. 265 i n.; M. Sośniak, *Zagadnienia typologii*, s. 34 i n. oraz s. 73 i n.; M. Sośniak, *Grupy i rodzaje umów obligacyjnych w europejskiej doktrynie i ustawodawstwie*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego”, SIS 1991/16, s. 98–116; Z. Żabiński, *Systematyka umownych stosunków prawnych pod względem treści*, SC 1972/19, s. 97–130. Z nowszych opracowań zob. też: M. Pecyna, F. Zoll, *Założenia projektu struktury części szczegółowej zobowiązań. W poszukiwaniu nowego modelu*, TPP 2012/1, s. 25 i n.; J. Pisuliński, *W sprawie systematyki części szczegółowej prawa zobowiązań (głos w dyskusji)*, TPP 2012/1, s. 15 i n.; Z. Radwański, *Wstępny projekt systematyzacji tak zwanej części szczegółowej prawa zobowiązań*, TPP 2012/1, s. 5 i n.; E. Rott-Pietrzyk, *Systematyka części szczegółowej zobowiązań a miejsce umów o pośrednictwo sensu largo (głos w dyskusji)*, TPP 2013/1, s. 41 i n.; R. Szostak, *Problem systematyki umów obligacyjnych w nowym kodeksie cywilnym*, TPP 2012/1, s. 61 i n.

Wywody dotyczące szczegółowej części zobowiązań w obecnym opracowaniu nie zostały potraktowane w jednakowy sposób. Stosunkowo rozwinięte zostały wywody dotyczące umów najbardziej reprezentatywnych dla pewnych grup umów typowych. Inne zostały ujęte mniej szczegółowo, w formie niezbędnej dla omówienia najbardziej podstawowych cech takich umów.

§ 2. Związki umów i umowy związane

- 12 W praktyce obrotu mamy do czynienia z przypadkami, gdy kilka odrębnych umów wykazuje związki ze sobą. Powstaje wówczas problem kwalifikacji tych związków. Oczywiście na wstępie konieczne jest ustalenie, że nie mamy do czynienia z jedną, złożoną treściowo umową (zwłaszcza gdy przyjmuje ona postać umowy mieszanej, inaczej kompleksowej, niepodpadającej pod żaden ustawowo określony typ umowy nazwanej – zob. niżej), lecz z kilkoma odrębnymi stosunkami umownymi. Jest to możliwe wówczas, gdy da się wyodrębnić postanowienia przedmiotowo istotne (*essentialia negotii*) dla każdej z umów z osobna. Sytuacja taka **nie zachodzi** w przypadku:
- 1) dodatkowych zastrzeżeń umownych, takich jak polecenie, zadatek, umowne prawo odstąpienia itd.,
 - 2) świadczeń ubocznych w ramach danego stosunku (np. art. 613 § 1 k.c.),
 - 3) ciągów kolejnych umów kształtujących ten sam stosunek (np. umowa przedwstępna i umowa przyrzeczona, umowa ramowa i umowy wykonawcze, umowa zobowiązująca i umowa zmieniająca ją itp.).
- 13 Nie mamy z tym również do czynienia w przypadku **umów mieszanych**, gdy jedna umowa łączy w swej treści elementy charakterystyczne dla różnych typów umów nazwanych. Wyróżnia się tu umowy:

- 1) **kombinowane** – po jednej ze stron występuje kilka świadczeń charakterystycznych dla różnych umów nazwanych (np. w zamian za jednolite wynagrodzenie ktoś zobowiązuje się do naprawy cudzego samochodu oraz przechowania go na terenie warsztatu przez miesiąc),
- 2) **krzyżujące się** – w których występują świadczenia charakterystyczne dla różnych typów umów nazwanych (np. świadczenie dzieła za przewóz osoby),
- 3) **mieszane sensu stricto** – ze swoistą kauzą (np. w przypadku *negotium mixtum cum donatione* – darowizny „zmieszanej” ze sprzedażą).

Niektóre z tych umów należy traktować jako nazwane (gdy zdecydowanie przeważają w nich elementy pochodzące z reżimu jednego typu umów nazwanych – zgodnie z teorią absorpcji), inne zaś jako nienazwane. Stawia to pod znakiem zapytania (Z. Radwański) przydatność wyróżnienia tej kategorii dla ustalenia reżimu prawnego dla danej umowy. Chociaż ma ona ograniczone znaczenie poznawcze z tego punktu widzenia, to jednak ustalenie, że mamy do czynienia z jedną umową mieszaną, pozwala na wyłączenie problemu związku umów.

Możliwość ustalenia elementów przedmiotowo istotnych kilku odrębnych stosunków nie przesądza o tym, że mamy do czynienia z odrębnością. Zachodzi jedynie relacja odwrotna – brak takiej możliwości zmusza do uznania, iż jest to jeden stosunek. 14

Bez większego znaczenia dla ustalenia liczby stosunków pozostaje również ich ujęcie w jednym bądź kilku dokumentach. Możliwe jest bowiem, że jedną umowę zrekonstruujemy na podstawie kilku dokumentów, jak i że z jednego dokumentu wynika kilka odrębnych stosunków umownych. 15

Po ustaleniu, że mamy do czynienia z kilkoma odrębnymi stosunkami, można przystąpić do badania relacji między nimi. Wzajemne powiązanie kilku stosunków może wynikać z ustawy, ale także z umowy, i to niekoniecznie w sposób wyraźny. Przeciwnie, często ma ono charakter dorozumiany, wynikający ze wspólnego dla kilku umów ich celu ekonomicznego, nie zaś prawnego, ponieważ ten sam cel gospodarczy może być osiągnięty na ogół tak za pomocą jednego, jak i kilku powiązanych stosunków prawnych. 16

Sens wyróżnienia związku (kompleksu) umów istnieje jedynie wtedy, gdy ze związku tego mają wynikać skutki inne, niż wynikałyby z każdej z umów ujętych z osobna, gdyby je zsumować. W wąskim ujęciu związek umów występuje wówczas, gdy istnienie jednej z nich zależy od istnienia drugiej. W szerokim natomiast ujęciu – trafnie przyjmowanym w piśmiennictwie (P. Machnikowski) i tu aprobowanym – jeżeli mają one wspólny przedmiot bądź zmierzają do realizacji jednego celu. Naturalnie nawet w ramach kompleksu umów każda z nich musi spełniać wymagania specyficzne dla niej, np. co do formy itp. 17

Wyróżnia się następujące rodzaje kompleksów umów:

- 1) **łańcuch (ciąg) umów** – są to umowy zawierane **sukcesywnie** (w czasie), mające wspólny przedmiot świadczenia albo cel, niekoniecznie łączą one te same podmioty (np. umowa najmu i podnajmu, umowa o roboty budowlane i o podwykonawstwo);
- 2) **zespół (kompleks) umów** – są to umowy służące osiągnięciu **wspólnego celu** gospodarczego. Doktryna konstruuje tu modele umów:
 - a) **równorzędnych** – poszczególne umowy wzajemnie uzupełniają się z punktu widzenia osiągnięcia celu (np. umowa sprzedaży cegieł do budowy domu oraz umowa sprzedaży cementu do tej samej budowy). Zespół ten może być podzielny (gdy do realizacji celu nie jest konieczne wykonanie wszystkich umów) albo niepodzielny (gdy każda z umów jest niezbędna do osiągnięcia celu),
 - b) **nierównorzędnych** – w ramach którego wyróżniamy umowę **główną**, ważniejszą dla osiągnięcia zamierzonego celu gospodarczego, oraz umowy **pomocnicze**; tylko umowa główna rzutuje na pozostałe stosunki, ale nie można stwierdzić relacji odwrotnej (np. umowa przewozu przesyłki i jej ubezpieczenia na czas transportu). Wiąż między umowami nie musi być tu tak ścisła, jak się tego wymaga np. dla akcesoryjności zabezpieczeń, choć oczywiście przypadek zabezpieczeń akcesoryjnych zaliczymy także do tej kategorii.

Zespoły umów mogą w praktyce występować razem z ciągami umów – często ma to miejsce w inwestycjach budowlanych.

- 18 W razie braku wskazówek wynikających z ustawy bądź treści czynności prawnej (art. 56 k.c.), rekonstruowanej nie tylko na podstawie wyraźnych oświadczeń woli, ale także oświadczeń dorozumianych oraz zwłaszcza zwyczajów, w przypadku związku umów możliwe jest przyjęcie (P. Machnikowski) w drodze wykładni (przez uwzględnienie celu umowy z art. 65 § 2 k.c.), iż jedna umowa pozostaje zależna od drugiej w ten sposób, że:

- 1) **skuteczność** jednej z umów zależy **od skuteczności** innej albo innych umów, co znajduje nieraz wyraz we wprowadzeniu do umowy – choćby w sposób dorozumiany – warunku zawieszającego o takiej treści. Cel umów może też rzutować na **ważność** poszczególnych umów w sytuacji, gdy każda z nich oceniana z osobna nie nasuwa w tym zakresie zastrzeżeń (ma to znaczenie zwłaszcza przy obejściu ustawy). Ponadto, cel ten rzutuje na wykładnię poszczególnych umów oraz sposób wykonania zobowiązań (art. 354 k.c.), wymagając uwzględnienia związku z innymi umowami. Następnie wygaśnięcie jednej z umów może powodować wygaśnięcie pozostałych umów (tak jest zawsze w niepodzielnym zespole umów równorzędnych). Niekiedy pozostawanie umów w związku powoduje rozszerzenie podmiotowego zakresu odpowiedzialności (zob. art. 576¹ k.c.),
- 2) nadaje uprawnienie służące w jednej z umów również w innych stosunkach umownych (np. do odstąpienia w razie zwłoki dłużnika).

W praktyce spotkać też można tzw. **umowy związane**. Różnią się one od omówionych wyżej związków umów tym, że ich **przedmioty** pozostają **bez merytorycznego powiązania** (S. Włodyka, M. Stec). Natomiast strony wprowadzają ich powiązanie formalne (np. sprzedaż towaru chodliwego pod warunkiem zawarcia umowy sprzedaży towaru niechodliwego). Stanowią one na ogół wyraz braku materialnej równowagi stron i z tego powodu są przedmiotem zainteresowania prawa antymonopolowego (zob. art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz.U. z 2020 r. poz. 1076 ze zm.). Ze względu na tę przewagę, na ogół można w ramach umów związanych wyróżnić umowę główną oraz podporządkowane.

Rozdział II

UMOWA SPRZEDAŻY

Podstawowa literatura: Z. Banaszczyk [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015; A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015; S. Buczkowski [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 2, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. S. Grzybowski, Ossolineum 1976; W. Czachórski [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 1, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. Z. Radwański, Ossolineum 1981; W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009; E. Drozd, *Przedmiotowy i podmiotowy zakres ustawowego prawa pierwokupu na nieruchomości*, Rej. 1994/3; E. Drozd, *Zagadnienie dopuszczalności ochrony uprawnionego z tytułu prawa pierwokupu przy pomocy art. 59 k.c.*, Pal. 1974/5; T. Dybowski, A. Pyrżyńska [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. K. Osajda, Warszawa 2013; A. Falkowska, *Odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy*, Warszawa 2010; J. Frąckowiak, *Skutki zastrzeżenia prawa pierwokupu w umowie na tle regulacji w kodeksie cywilnym* [w:] *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Aleksandrowi Oleszce*, red. A. Dańko-Roesler, J. Jacyszyn, M. Pazdan, W. Popiołek, Warszawa 2012; A. Ganicz, *Środki ochrony uprawnionego z tytułu prawa pierwokupu* [w:] *Prace z prawa cywilnego. Dla uczczenia pamięci Profesora Jana Kosika*, red. P. Machnikowski, Wrocław 2009; K. Gandor, *Sprzedaż na raty*, Warszawa 1966; M.J. Golecki, *Jurydyczna konstrukcja prawa odkupu*, NPN 2003/4; J. Górecki, *Ustawowe prawo pierwokupu jako ograniczenie swobody kontraktowej* [w:] *Ustawowe ograniczenia swobody umów. Zagadnienia wybrane*, red. B. Gnela, Warszawa 2010; E. Habryn-Chojnacka [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz. Art. 450–1088*, red. M. Gutowski, Warszawa 2016; E. Habryn-Motawska, *Niezgodność towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej*, Warszawa 2010; J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2016; W.J. Katner [w:] *Kodeks cywilny. Część ogólna*, red. M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2009; W.J. Katner, *Podwójna czy potrójna podmiotowość w prawie cywilnym?* [w:] *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, red. L. Ogiełło, W. Popiołek, M. Szpunar, Kraków 2005; W.J. Katner, *Prawo działalności gospodarczej. Komentarz. Orzecznictwo. Piśmiennictwo*, Warszawa 2003; W.J. Katner, *Przedsiębiorca*

i konsument w projekcie Księgi pierwszej nowego Kodeksu cywilnego – do czego zmierza Komisja Kodyfikacyjna [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010; W.J. Katner [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2018; W.J. Katner, *Umowne nabycie własności ruchomości*, Warszawa 1995; W.J. Katner, *Umowy w obrocie towarowym* [w:] *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, red. S. Włodyka, Warszawa 2001; T. Kierzyk, *Odpowiedzialność za niezgodność produktu z umową*, Rej. 2004/7; W. Kocot, *Zawieranie umów sprzedaży według Konwencji Wiedeńskiej*, Warszawa 1998; A. Kołodziej, *Konsumenckie prawo odstąpienia od umowy sprzedaży rzeczy*, Warszawa 2006; A. Kołodziej, *Roszczenie zwrotne finalnego sprzedawcy towaru konsumpcyjnego wobec swoich poprzedników w łańcuchu umów na podstawie art. 12 ustawy o sprzedaży konsumenckiej i przykładowych przepisów krajowych implementujących art. 4 dyrektywy 1999/44/WE* [w:] *Odpowiedzialność w prawie cywilnym*, red. P. Machnikowski, AUWr, Prawo 2006/2997; A. Koniewicz, *Odpowiedzialność z tytułu niezgodności z umową na gruncie ustawy o sprzedaży konsumenckiej a odpowiedzialność za „wady prawne”* [w:] *Europeizacja prawa prywatnego*, red. M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar, t. 1, Warszawa 2008; Z. Kwaśniewski [w:] Z. Gordon, Z. Kwaśniewski, J. Łopuski, J. Winiarz, *Prawo obrotu gospodarczego*, Warszawa 1987; E. Łętowska, *Trzydzieści pięć lat później (Żywołność koncepcji tzw. „przrzeczenia gwarancyjnego”)* [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*, red. A. Nowicka, Poznań 2005; P. Mikłaszewicz, *Obowiązki informacyjne w umowach z udziałem konsumentów na tle prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2008; J.P. Naworski, *Cena, obowiązek zapłaty w obrocie gospodarczym*, Warszawa 1999; J.P. Naworski, *Przenoszenie uprawnień z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy na nabywców pod tytułem szczególnym*, PPH 2004/4; J.P. Naworski, *W sprawie uprawnień kupującego z tytułu rękojmi do żądania obniżenia ceny oraz terminu z art. 568 § 1, PS 2004/1*; M. Nesterowicz, *Gwarancja przy sprzedaży w Kodeksie cywilnym (ocena i wnioski)*, SP 1990/2; K. Osajda, *Perspektywy europejskiego prawa umów. Zielona księga Komisji Europejskiej o Europejskim Prawie Kontraktów*, PPH 2010/11; H.K. Ostrowski, *Charakter prawny gwarancji komercyjnej*, PPH 2009/2; H.K. Ostrowski, *Transpozycja dyrektywy 99/44/WE do ustawodawstw wewnętrznych państw członkowskich Unii Europejskiej*, PPH 2008/11; R. Pabis, *Zapłata ceny przez wykonującego prawo pierwokupu*, PS 2006/7–8; M. Pecyna, *Ustawa o sprzedaży konsumenckiej*, Warszawa 2007; J. Pisuliński [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2018; M. Podhorecka, *Rękojnia za wadę prawną przy sprzedaży rzeczy ruchomych*, PS 2006/11–12; J. Puzyna, *Niezgodność towaru z umową jako przesłanka odpowiedzialności sprzedawcy w ramach sprzedaży konsumenckiej*, Rej. 2006/10; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2017; J. Rajski, W. Kocot, K. Zaradkiewicz, *Prawo o kontraktach w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2002; M. Safjan [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018; A. Sikorska, *Ciężar dowodu w przypadku odstąpienia od umowy sprzedaży przez kupującego*

z powodu wad rzeczy lub niezgodności towaru z umową, R.Pr. 2005/1; R. Stefanicki, *Gwarancja jakości w przepisach kodeksu cywilnego – spór wokół wykładni art. 579 k.c.*, PPH 2005/10; R. Stefanicki, *Gwarancja komercyjna w świetle ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej*, MoP 2008/7; R. Stefanicki, *Ochrona konsumenta w świetle ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej*, Warszawa 2006; R. Stefanicki, *Zapewnienia reklamowe jako kryterium zgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży*, KPP 2004/1; J.A. Strzępka, *Wydanie i odbiór towaru w umowach sprzedaży (dostawy)* [w:] *Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, Warszawa 2010; J. Szczotka, *Sprzedaż konsumencka. Komentarz*, Lublin 2004; A. Szpunar, *Uwagi o rękojmi za wady prawne przy sprzedaży*, Rej. 1997/6; A. Szpunar, *Zastrzeżenie własności rzeczy sprzedanej*, PiP 1993/6; *Ustawa o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej. Komentarz*, red. J. Jezioro, Warszawa 2010; E. Wieczorek, *Sprzedaż konsumencka. Komentarz do ustawy*, Gdańsk 2005; J.J. Zięty, B. Pawlak, *Odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady fizyczne budynku*, PiP 2013/2; F. Zoll, *Rękojmia. Odpowiedzialność sprzedawcy*, Warszawa 2018; Cz. Żuławska, *Ewolucja odpowiedzialności za jakość świadczenia* [w:] *Tendencje rozwoju prawa cywilnego*, red. E. Łętowska, Warszawa 1983; Cz. Żuławska, *Uwagi o „europelizacji” prawa umów*, KPP 2001/2; Cz. Żuławska, *Uwarunkowania odpowiedzialności za jakość*, SP 1990/2; Cz. Żuławska [w:] W. Pyziół, M. Stec, I. Weiss, Cz. Żuławska, *Prawo gospodarcze. Część szczegółowa*, red. S. Włodyka, Warszawa 1988.

§ 1. Definicja. Pojęcie i cechy umowy

 Kodeks cywilny normuje umowę sprzedaży w sposób stosunkowo szczegółowy ze względu na znaczenie tej umowy w obrocie cywilnoprawnym. Unormowanie to jest objęte tytułem XI księgi trzeciej Kodeksu (art. 535–602). 19

Większość przepisów regulujących umowę sprzedaży ma **charakter dyspozytywny**. Strony mogą więc w sposób odmienny kształtować ich prawa i obowiązki w umowie (należy jednak zwrócić uwagę na granice tej swobody określone w art. 353¹ k.c.).

 Na kształtowanie się treści stosunku prawnego sprzedaży wpływ mają także źródła ustawowe modyfikujące lub uzupełniające uregulowania Kodeksu cywilnego.

 Zob. np. ustawę z 9.05.2014 r. o informowaniu o cenach towarów i usług (Dz.U. z 2019 r. poz. 178); ustawę z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2020 r. poz. 1076 ze zm.); ustawę z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.).

 Zwrócić należy uwagę na szczególne uregulowanie o charakterze incydentalnym związane z pandemią COVID-19. Ustawa z 31.03.2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych

oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2020 r. poz. 568 (tzw. tarcza antykryzysowa), przyniosła zmiany z zakresu ustalania cen. W art. 1 pkt 6 wprowadzono uprawnienie do ustalenia w drodze rozporządzenia cen maksymalnych, maksymalnych marż hurtowych i detalicznych w odniesieniu do sprzedaży towarów lub usług mających istotne znaczenie dla ochrony zdrowia lub bezpieczeństwa ludzi lub kosztów utrzymania gospodarstw domowych.

 Dla stosunków handlu zagranicznego istotne znaczenie ma także uregulowanie objęte konwencją wiedeńską z 11.04.1980 r. (Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, ratyfikowana przez Polskę 13.03.1995 r., Dz.U. z 1997 r. poz. 286).

20 Do unormowań sprzedaży w tytule XI księgi trzeciej k.c. ze względu na ich szczegółowość odwołują się wielokrotnie przepisy dotyczące innych typowych stosunków umownych i instytucji Kodeksu cywilnego.

 Zob.: umowa zamiany (art. 604), umowa dostawy (art. 612), umowa kontraktacji (art. 613 § 3 i art. 621), umowa o dzieło (art. 638), umowa o roboty budowlane (art. 656 w zw. z art. 638), umowa leasingu (art. 709¹⁷), umowa komisu (art. 769 § 2) oraz umowa spółki (art. 862), a także świadczenie w miejsce wykonania (art. 453).

 Por. też: Cz. Żuławska [w:] *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 2, red. G. Bieniek, Warszawa 2009, s. 14; Z. Gawlik [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania – część ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2010, s. 21. Sporna jest kwestia sprzedaży licytacyjnej, dokonywanej w trybie postępowania egzekucyjnego lub upadłościowego. Zob. np.: J. Skąpski [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 2, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. S. Grzybowski, Osso-lineum 1976, s. 31; Z. Banaszczyk [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018, komentarz do art. 535.

 Według określenia Kodeksu cywilnego sprzedaż jest umową, w której jedna strona (zbywca – sprzedawca) zobowiązuje się przenieść własność rzeczy i wydać ją drugiej stronie (nabywca – kupujący), a kupujący zobowiązuje się rzecz odebrać i zapłacić sprzedawcy cenę (art. 535 k.c.).

 Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z 23.08.2013 r., I ACa 296/13 (LEX nr 1363285), stwierdził, że do *essentialia negotii* umowy sprzedaży będącej umową nazwaną należy określić przedmiot sprzedaży oraz ceny. W zdecydowanej większości przypadków będą to wystarczające w rozumieniu art. 66 § 1 k.c. istotne postanowienia umowy sprzedaży (zwłaszcza gdy świadczenie stanowiące przedmiot sprzedaży jest niepodzielne), ale w razie sprzedaży pakietu akcji spółki notowanej na giełdzie papierów wartościowych wszystkie istotne postanowienia umowy nie wyczerpują się w *essentialia negotii* tego typu umowy. Akcja jest to papier wartościowy łączący w sobie prawa o charakterze majątkowym i niemajątkowym, wynikające z uczestnictwa akcjonariusza w spółce akcyjnej. Z punktu widzenia interesów zbywającego akcje akcjonariusza, zwłaszcza wykonywania praw majątkowych

i organizacyjnych przysługujących z akcji oraz zapewnienia stabilności notowań spółki, istotne jest to, czy zbycie określonego pakietu akcji nastąpi jednorazowo, czy też w transzach – w tym przypadku, ile akcji zawierają poszczególne transze i w jakim czasie następuje zbycie każdej z transz.

Zgodnie z art. 535 k.c. umowa sprzedaży polega na tym, że sprzedawca zobowiązuje się przenieść na kupującego własność rzeczy i wydać mu rzecz, a kupujący zobowiązuje się rzecz odebrać i zapłacić sprzedawcy cenę. Istotą umowy sprzedaży z punktu widzenia świadczenia sprzedającego jest prze-właszczenie rzeczy ze sprzedawcy na kupującego. Rolą sprzedawcy jest zatem spełnienie świadczenia polegającego na postawieniu kupującego w pewnej, przysługującej mu dotąd sytuacji prawnej (upraw-nienia z tytułu własnościowego stosunku prawnego) i faktycznej. Z punktu widzenia kupującego nieruchomości ważne jest więc, aby został przeniesiony na niego tytuł prawny, aby faktyczna sytuacja rzeczy, tj. jej stan, związki z innymi przedmiotami lub osobami, została nienaruszona, a także aby bez zmian pozostała sytuacja prawna nieruchomości, w tym m.in. brak roszczeń ze strony osób trzecich czy stan roszczeń wobec osób trzecich. Aby sprzedawca mógł odpowiadać za prawidłowe wykonanie swojego świadczenia, umowa sprzedaży musi precyzować przysługującą sprzedawcy sytuację prawną i faktyczną. Por. wyrok SA w Białymstoku z 26.06.2013 r., I ACa 275/13 (LEX nr 1362659).

 Umowa sprzedaży jest **najbardziej rozpowszechnioną czynnością prawną**, znajduje codzienne i masowe zastosowanie. Ma ona na celu doprowadzenie do wymiany gospodarczej przy użyciu pieniądza. Jej domeną jest istnienie rynku towarowo-pieniężnego. Gdy najprostsza wymiana naturalna sprowadza się do schematu „dobro za dobro” i jest objęta jedną transakcją stron, mechanizm sprzedaży musi wykorzystać do tego samego efektu dwie transakcje – „dobro za pieniądź” i „pieniądz za dobro”. Gdy w pierwszej z tych transakcji zbywca wyzbywa się dobra majątkowego w zamian za pieniądze, w drugiej obraca uzyskany pieniądź na nabycie dobra, którego potrzebuje. Ważne jest, że istnienie rynku towarowego nie ogranicza zbywcy w poszukiwaniu partnera, z którym musiałby dokonać wymiany w jednej transakcji. Komu innemu sprzedaje swoje dobro, od kogo innego za uzyskane środki nabywa dobro przez siebie poszukiwane. Każda z transakcji sama dla siebie stanowi – jak łatwo się zorientować – transakcję sprzedaży.

 Zob. wyrok SA w Warszawie z 10.01.2014 r., I ACa 1148/13 (LEX nr 1422477), zgodnie z którym zastrzeżenie, że rzecz niewadliwa może być zwrócona sprzedawcy, w dodatku w każdym czasie, bez ograniczeń, jest **sprzeczne z celem i istotą sprzedaży** (art. 535 k.c.). Istotą tej umowy jest bowiem przeniesienie własności rzeczy na kupującego za zapłatą umówionej ceny oraz to, że sprzedawca odpowiada jedynie za wady rzeczy sprzedanej, nie odpowiada zaś za możliwość dalszej sprzedaży rzeczy przez nabywcę. Zastrzeżenie zwrotu rzeczy sprzedanej godzi w istotę i cel sprzedaży, prowadzi bowiem do takiej sytuacji, jakby umowa sprzedaży nie została zawarta, a zatem niweczy cel umowy bez zaistnienia przyczyn leżących po stronie sprzedającej.

§ 2. Podmioty i charakter prawny umowy. Forma umowy sprzedaży

22

W rozlicznych stosunkach wymiany dóbr przy użyciu pieniądza, prócz producentów i konsumentów, uczestniczy wiele ogniw pośrednich: kupiec hurtowy, detalista itd. W ogólnej masie transakcji w wymianie dóbr przy użyciu tej postaci umowy biorą udział wszystkie podmioty prawa cywilnego, zarówno podmioty gospodarcze, jak i nieprofesjonaliści.

Na tle obecnego stanu prawnego wyróżnia się: **sprzedaż** występującą w **tw. obrocie powszechnym** (stosunki prawne między osobami fizycznymi, a także między podmiotami, z których żaden nie jest przedsiębiorcą); **sprzedaż w obrocie gospodarczym, czyli handlową** (**sprzedaż handlowa sensu stricto**, gdy po obu stronach transakcji występują przedsiębiorcy, **sprzedaż handlowa sensu largo**, gdy po jednej stronie występują przedsiębiorcy, a po drugiej podmioty, które nie posiadają statusu przedsiębiorcy); **sprzedaż z udziałem konsumentów** [po jednej stronie umowy występuje przedsiębiorca (w rozumieniu art. 43¹ k.c.), a po drugiej konsument (zgodnie z definicją z art. 22¹ k.c.)]. Sprzedaż z udziałem konsumentów charakteryzuje potrzeba większej ochrony prawnej jednej ze stron (konsumenta), czego z zasady nie ma w obrocie nazywanym powszechnym.

Zaznaczyć należy, że powyższy podział zostanie w istotny sposób zakłócony po wejściu w życie ustawy z 31.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych (Dz.U. poz. 1495 ze zm.). W myśl postanowień tej ustawy z dniem 1 stycznia 2021 r. wchodzi w życie nowy art. 385⁵ k.c. (a także art. 556⁴, 556⁵ i 576⁵ k.c.). Nowe uregulowania dopuszczają stosowanie przepisów dotyczących konsumenta (art. 385¹–385³ k.c.) do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie posiada ona dla niej charakteru zawodowego, mającego swoje źródło w szczególności w przedmiocie wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionym na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Według projektodawców celem nowego uregulowania ma być przeciwdziałanie dysproporcji praw stron umowy zawieranej z przedsiębiorcą przez osobę fizyczną, która wprawdzie prowadzi działalność gospodarczą, ale umowa ta nie jest bezpośrednio związana z jej branżą lub specjalizacją.

Nowe uregulowanie spotkało się z krytyką doktryny. Zwrócono uwagę, że przyjęta nowelizacja może być przedmiotem licznych wątpliwości interpretacyjnych, robi wrażenie nieprzemyślanej, incydentalnej i przypadkowej. Oceny tej nie zmienia nawet aprobata, co do zasady, potrzeby zapewnienia drobnym przedsiębiorcom lepszej ochrony w stosunkach z przedsiębiorcami o znacznie silniejszej pozycji rynkowej (zob.: K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, War-

szawa 2019, art. 385⁵; W. Popiołek [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1, *Komentarz do art. 1–449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020, art. 385⁵).

 W piśmiennictwie prawniczym wskazuje się natomiast od dłuższego czasu, że obowiązujące unormowanie sprzedaży w Kodeksie cywilnym nie w pełni uwzględnia potrzeby obrotu gospodarczego. Proponuje się stworzenie kodeksowego „podtypu” umowy sprzedaży o charakterze profesjonalnym. Szerzej na ten temat W.J. Katner, J. Pisuliński [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2018, s. 16 i n.; W.J. Katner [w:] *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, red. S. Włodyka, Warszawa 2001, s. 643; W.J. Katner, M. Stahl, W. Nykiel, *Umowa sprzedaży w obrocie gospodarczym (zagadnienia prawa cywilnego, administracyjnego i podatkowego)*, Warszawa 1996.

 Z określenia sprzedaży wynika, że jest ona **umową konsensualną** (dyskusyjny 23 jest charakter tzw. sprzedaży odręcznej, w której zobowiązania stron zostają równocześnie z zawarciem umowy w pełni wykonane). Objęte jej treścią zobowiązania stron dochodzą do skutku *solo consensu*. Wskazać należy, że uwaga ta odnosi się do skutków obligacyjnych (zobowiązanie się sprzedawcy do przeniesienia własności rzeczy (prawa) na nabywcę i wydania rzeczy oraz zobowiązanie się kupującego do odebrania rzeczy i zapłaty ceny).

 Zob. wyrok SA w Lublinie z 20.11.2013 r., I ACa 508/13 (LEX nr 1416175), w którym sąd przyjął, że umowa sprzedaży ruchomości, zgodnie z art. 535 k.c., ma charakter konsensualny. Do jej zawarcia dochodzi zatem przez złożenie zgodnych oświadczeń woli.

 Jest ona dalej umową **dwustronnie zobowiązującą i wzajemną** oraz **odpłatną**. 24 Skutkiem zawarcia umowy sprzedaży jest zobowiązanie się sprzedawcy do przeniesienia własności rzeczy lub prawa na kupującego oraz zobowiązanie się kupującego do zapłacenia sprzedawcy umówionej ceny. Ze swej istoty umowa sprzedaży ma charakter odpłatny. Odpowiednikiem świadczenia sprzedawcy jest umówiona cena, a więc ustalona przez strony i wyrażona w pieniądzu wartość rzeczy lub prawa. Jeżeli z treści umowy wynika, że nabywca nie ma obowiązku zapłaty ceny, czynność prawną należy kwalifikować jako umowę darowizny. Natomiast w przypadkach, gdy obowiązkiem nabywcy będzie danie rzeczy, najczęściej będzie to umowa zamiany.

 Por. np. wyrok SO w Łomży z 28.11.2013 r., I Ca 279/13 (LEX nr 1715041), w którym sąd uznał, że umowa sprzedaży ma charakter umowy wzajemnej, w odniesieniu do której znajdują zastosowanie ogólne przepisy dotyczące zobowiązań wzajemnych (art. 487 i n. k.c.). Świadczenia stron mają charakter **ekwiwalentny w znaczeniu subiektywnym**. Zakładając racjonalność stron występujących w umowie, nie można nie dostrzec, że każda z nich dlatego w tę umowę się wdaje, gdyż w jej wykonaniu oczekuje otrzymać przynajmniej nie mniej, niż sama zobowiązana była dać lub dała.

- 25 Sprzedaż w ujęciu art. 535 k.c. jest wreszcie **umową zobowiązującą**. Wymaga ona wykonania, a więc świadczenia każdej ze stron w taki sposób, aby doprowadziło to do tego, by przewidziany w niej skutek nastąpił (przeniesienie własności lub prawa majątkowego, zapłata).
- 26 Umowa sprzedaży ma **charakter kauzalny**. Ważność czynności prawnej zależy więc od istnienia przyczyny prawnej jej dokonania (*causa obligandi vel acquirendi, causa solvendi*).
- 27 Przepisy działu I tytułu XI nie stawiają **żadnych szczególnych wymagań dotyczących formy** zawarcia umowy sprzedaży. Podlegają więc one ogólnym regułom prawa cywilnego dotyczącym umów w ogólności. W praktyce częste jest zawieranie umów sprzedaży w trybie ofertowym, przetargu lub aukcji.

 Zob. jednak przepisy szczególne dotyczące formy omawianych czynności (por. np. wyliczenie takich przepisów podane przez Z. Banaszczyka [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015, s. 257 i n.), np.: art. 511 k.c. – zastrzegający formę pisemną dla celów dowodowych (*ad probationem*) dla sprzedaży każdej wierzytelności stwierdzonej pismem; art. 75¹ § 1 – zastrzegający pod rygorem nieważności (*ad solemnitatem*) formę pisemną z podpisami notarialnie poświadczonymi dla umowy sprzedaży przedsiębiorstwa; art. 158 – zastrzegający pod rygorem nieważności formę aktu notarialnego dla przeniesienia własności nieruchomości lub zobowiązania się do przeniesienia własności nieruchomości; art. 237 – zastrzegający pod rygorem nieważności formę aktu notarialnego dla przeniesienia użytkowania wieczystego lub zobowiązania się do przeniesienia tego prawa; art. 1052 § 3 – zastrzegający pod rygorem nieważności formę aktu notarialnego dla zbycia spadku; art. 586 § 1 – zastrzegający formę pisemną dla wywołania określonych skutków prawnych (*ad eventum*) dla skuteczności zastrzeżenia natychmiastowej wymagalności uiszczonej ceny na wypadek uchybienia terminom poszczególnych rat.

§ 3. Przedmiot umowy

- 28 Przedmiotem sprzedaży mogą być w ujęciu Kodeksu cywilnego: **rzeczy** w rozumieniu art. 45 (istniejące i przyszłe), **przynależności** (art. 51 z zastrzeżeniem art. 52 *in fine*), **pobrane pożytki naturalne i cywilne** (art. 55 § 1). Przepisy o sprzedaży rzeczy stosuje się odpowiednio do sprzedaży **energii, praw oraz wody** (art. 555). **Sprzedaż energii** (elektrycznej, wodnej, gazowej itp.) oznacza udostępnienie korzystania z pewnej jej ilości czy też mocy, dającej się ustalić dzięki technicznym urządzeniom pomiarowym. **Sprzedaż praw** majątkowych oznacza ich zbycie podobne do zbycia własności rzeczy. Chodzi przy tym o prawa majątkowe zbywalne (prawa rzeczowe, prawa na dobrach niematerialnych, wierzytelności itd.), a także o całe zespoły tych praw (zespoły rzeczy i praw, takie jak: przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym – art. 55¹ k.c.; gospodarstwo rolne – art. 55³ k.c.; spadek – art. 922 w zw. z art. 1052 k.c.).

Zob. także wyrok SN z 8.01.2002 r., I CKN 978/00 (LEX nr 54326), w którym rozstrzygnięto, że jeżeli przedmiotem sprzedaży jest udział we współwłasności nieruchomości, jedynie wady udziału mogłyby uzasadniać odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi na podstawie art. 560 § 1 k.c. w zw. z art. 555 k.c.

Por. ponadto: wyrok NSA z 9.09.2004 r., FSK 454/04 (CBOSA), w myśl którego, jeżeli papier wartościowy traktuje się i ocenia jako szczególny rodzaj rzeczy, to odnosić się do niego także powinno normatywne pojęcie rzeczy przyszłej; mający znaczenie także dla umowy sprzedaży wyrok NSA z 9.09.2004 r., FSK 445/04 (LEX nr 133740), zgodnie z którym niezależnie od tego, czy papier wartościowy rozważany będzie jako rzecz, czy też z punktu widzenia inkorporowanego w jego treści prawa, przedmiotem zamiany, zgodnie z art. 155 § 2, art. 603 i 604 k.c. w zw. z art. 555 k.c., mogą być zarówno rzeczy przyszłe, jak i prawa przyszłe.

Co do sprzedaży energii i praw zob. też J. Skąpski [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 2, § 8, III.

Możliwa jest **sprzedaż rzeczy lub prawa, które w chwili zawarcia umowy jeszcze nie istnieją**. W ślad za tradycją romanistyczną można tu odróżnić: tzw. sprzedaż rzeczy spodziewanej (*emptio rei speratae*) i sprzedaż nadziei (*emptio spei*). Różnica dotyczy interpretacji woli stron. W pierwszym przypadku sprzedaż jest zawarta pod warunkiem zawierającym, że rzecz powstanie, przy czym zapłata będzie dostosowana do ilości czy też jakości rzeczy. W drugim przypadku sprzedaż jest bezwarunkowa i zapłata należy się niezależnie od tego, czy rzecz powstanie oraz jaka będzie ilość czy też jakość rzeczy. Wpływ zdarzeń losowych będzie tu w konsekwencji różny.

29

Por. wyrok SA w Poznaniu z 4.04.2001 r., I ACa 72/01 (OSA 2002/2, poz. 6), w którym sąd rozstrzygnął, że ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie wyłącza możliwości przeniesienia autorskich praw majątkowych do utworów mających powstać w przyszłości, w drodze stosowania art. 155 § 2 w zw. z art. 555 k.c. Dopuszczalna jest umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworów mających powstać w przyszłości, jeżeli tylko nie obejmuje ona całego przyszłego dorobku twórczego autora.

Przedmiotem sprzedaży mogą być też **rzeczy i prawa cudze**, tj. nienależące do zbywcy. Sprzedawca ma wówczas obowiązek uzyskać stosowne uprawnienia, a następnie przenieść je na kupującego.

Zgodnie z wyrokiem SN z 19.04.2001 r., IV CKN 329/00 (LEX nr 1168711), sprzedawca nie musi być właścicielem rzeczy. Dla skutecznego przeniesienia własności wystarczy, by miał uprawnienia z innego tytułu, wynikające np. z: umowy zlecenia (art. 734 k.c.), umowy agencyjnej (art. 758 § 2 k.c.), komisu (art. 765 k.c.), przewozu (art. 787 § 2 k.c.), składu (art. 854 § 3 k.c.). Uprawnienia z tytułu rękojmi mogą być wykonane w stosunku do sprzedawcy, który nie jest właścicielem rzeczy.

- 30 **Przedmiot sprzedaży** może być **oznaczony indywidualnie lub rodzajowo**. Różnice wystąpią m.in. w odniesieniu do przejścia własności rzeczy na kupującego. Praktyka zna np. sprzedaż rzeczy oznaczonej co do gatunku według wzoru lub próbki ustalonej w umowie.

W odniesieniu do niektórych dóbr mogą istnieć szczególne wymagania lub ograniczenia ustawowe. Pewne kategorie rzeczy mogą być przedmiotem sprzedaży tylko o tyle, o ile zbywca lub nabywca (a w niektórych przypadkach zbywca i nabywca) uzyskał stosowne zezwolenie. Dotyczy to np.: komórek, tkanek i narządów, nabywania nieruchomości.

Zob. np.: ustawę z 24.03.1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz.U. z 2017 r. poz. 2278); ustawę z 1.07.2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz.U. z 2019 r. poz. 1405 ze zm.).

Przedmiotem sprzedaży nie mogą być **rzeczy wyłączone z obrotu** (*res extra commercium*). Umowa sprzedaży mająca za przedmiot takie rzeczy jest nieważna jako umowa o świadczenie niemożliwe (art. 387 k.c.).

- 31 **Cenę** w umowie sprzedaży stanowi zawsze **suma pieniężna**. Jako przedmiotowo istotny element sprzedaży cena może być wyrażona tylko w pieniądzu, a jej zapłata jest spełnieniem świadczenia pieniężnego. Spełnienie tego świadczenia może nastąpić: w formie gotówkowej albo w formie bezgotówkowej.

Przedmiotowo istotne elementy charakteryzujące umowę sprzedaży (*essentialia negotii*) dają się więc sprowadzić do oznaczenia przedmiotu świadczenia, zbywcy i ceny.

§ 4. Obowiązki stron umowy sprzedaży

1. Obowiązki sprzedawcy

- 32 Najważniejszy i główny jest obowiązek **przeniesienia na kupującego własności rzeczy lub przeniesienia prawa majątkowego** stanowiącego przedmiot zbycia. Gdy główny obowiązek sprzedawcy wymaga rzeczywistego wykonania, sprzedawca powinien dołożyć należytej staranności, by uczynić to, co ma doprowadzić do nastąpienia skutku rozporządzającego, lub zaniechać tego wszystkiego, co nastąpieniu tego skutku mogłoby przeszkodzić.

Do zadośćuczynienia temu obowiązkowi Kodeks cywilny nie zawsze wymaga jakiegoś osobnego aktu wykonania.

 Istnieją systemy prawa cywilnego, takie jak w szczególności system prawa niemieckiego, w których wyraźna granica między skutkami zobowiązującymi umowy sprzedaży i ich wykonaniem, a w szczególności dokonaniem rozporządzenia przedmiotem sprzedaży przez zbywcę, jest ściśle zachowana. Sprzedaż zatem sama przez się nie wywołuje żadnego przesunięcia majątkowego z majątku zbywcy do majątku nabywcy. Ten ostatni ma jedynie roszczenie o dokonanie takiego przesunięcia. Dopiero podjęcie przez sprzedawcę w wykonaniu zaciągniętego zobowiązania dalszych aktów, a przede wszystkim czynności prawnej przewłaszczającej, jaką w systemie prawa niemieckiego jest dla rzeczy ruchomych tradycja (§ 929 k.c. niem.), a dla nieruchomości – tzw. powzdanie i dokonanie wpisu w księdze gruntowej (§ 873 i 925 k.c. niem.), powoduje przeniesienie na nabywcę prawa własności, tj. skutek rozporządzający. Warto podkreślić, że w tym systemie prawnym czynność zobowiązująca (sprzedaż) i czynności prawne rozporządzające wymagają innych przesłanek. Co więcej, czynności prawne rozporządzające są przez prawo kształtowane jako oderwane od ich prawnej podstawy (*causa*).

Drugi kierunek rozwiązań legislacyjnych, reprezentowany na ogół przez systemy prawne typu romańskiego, a w szczególności przez Kodeks Napoleona, załamuje granicę między skutkami zobowiązującymi sprzedaży a ich wykonaniem w kwestii najbardziej podstawowej, tj. rozporządzeniem przedmiotem sprzedaży przez zbywcę. Na przykład w systemie francuskim sprzedaż w zasadzie nie tylko zobowiązuje sprzedawcę do przeniesienia prawa własności lub innego prawa majątkowego na nabywcę, lecz także z mocy samej ustawy prawo to przenosi. Kupujący już z chwilą zawarcia umowy sprzedaży staje się właścicielem rzeczy, ewentualnie wierzycielem w miejsce zbywcy wierzytelności itd. Sprzedawca nie ma tym samym obowiązku podejmowania jakichkolwiek dalszych aktów. Skutek rozporządzający sprzedaży dokonuje się niejako automatycznie, a główny obowiązek zbywcy sprowadza się do wydania rzeczy, wydania dokumentów dotyczących zbytej wierzytelności itp. do rąk kontrahenta. Oczywiście i w tym systemie prawnym od tak ukształtowanej zasady istnieją wyjątki. Strony w umowie sprzedaży mogą wyłączyć natychmiastowy jej skutek, niekiedy nie będzie on mógł nastąpić ze względu na charakter dobra stanowiącego przedmiot sprzedaży, np. gdy chodzi o rzeczy oznaczone co do gatunku, rzeczy przyszłe itd. Niemniej jednak dla większości przypadków znajdzie zastosowanie reguła podstawowa, której treść wyżej została podana (zob. w tej materii zwłaszcza art. 1583 Kodeksu Napoleona). Sama umowa sprzedaży, a więc i związany z nią skutek rozporządzający w odniesieniu do przedmiotu sprzedaży, dochodzi do skutku *solo consensu*.

 Kodeks cywilny przyjął w tej kwestii jako regułę rozwiązanie francuskie. Wyraża je art. 155 § 1 k.c. w odniesieniu do przeniesienia własności i odpowiednio art. 510 § 1 k.c. w odniesieniu do zbycia innych praw majątkowych, w szczególności wierzytelności. Pewne odstępstwa od tej reguły uregulowane zostały w art. 155 § 2 k.c.

 Szerzej na ten temat: W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 132 i n.; A. Brzozowski, W. Kocot, E. Skowrońska-Bocian, *Prawo cywilne. Część ogólna. Zarys wykładu*, Warszawa 2018, s. 275; A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2019, s. 150 i n.; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2017 s. 26 i n.

Wyrok SA w Krakowie z 25.06.2013 r., I ACa 561/13 (LEX nr 1454514). Odstąpienie od umowy nie wywołuje skutku rzeczowego, lecz obligacyjny – po stronie odstępującego od umowy zbywcy powstaje natomiast roszczenie o powrotne przeniesienie własności nieruchomości. Dopóki roszczenie to nie zostanie zrealizowane, zbywca może za zgodą drugiej strony wycofać oświadczenie o odstąpieniu od umowy.

34

Dalszym podstawowym obowiązkiem sprzedawcy jest – w odniesieniu do sprzedaży rzeczy – **wyदानie jej kupującemu**. Ma ono zapewnić kupującemu możliwość faktycznego korzystania z nabytego przedmiotu umowy.

Por. wyrok SA w Poznaniu z 28.12.2005 r., I ACa 735/05 (OSA 2007/8, poz. 25), w którym wskazano, że wydanie kupującemu towaru jest przede wszystkim czynnością faktyczną, która może być wykazywana w procesie wszelkimi środkami dowodowymi. Nie zmienia tego okoliczność, że stanowiąc wykonanie zobowiązania, jest to zarazem czynność prawna. Działanie takie zmierza bowiem do wywołania skutku prawnego w postaci całkowitego lub częściowego umorzenia zobowiązania; wyrok SN z 28.02.2003 r., V CKN 1701/00 (MoP 2005/18, s. 909), zgodnie z którym pojęciu „wydanie rzeczy” w rozumieniu art. 535 k.c. odpowiada stan opisany w art. 348 k.c., który z fizycznym wydaniem rzeczy zrównuje wydanie dokumentów umożliwiające rozporządzanie rzeczą.

Wydanie powinno nastąpić we właściwym miejscu i czasie. W tej kwestii, niezależnie od reguł ogólniejszej natury, wynikających z przepisów części ogólnej zobowiązań – zob. art. 545 § 2 k.c., a co do sposobu wydania i odebrania – art. 545 § 1 k.c. Odrębne uregulowanie Kodeks cywilny poświęca w tej kwestii sprzedaży z udziałem konsumentów (art. 543¹ § 1 i art. 548 § 3 k.c.). Sprawą **kosztów wydania i odebrania** zajmuje się norma interpretacyjna art. 547 § 1 k.c. Istotną rolę odgrywają w tej kwestii ustalone zwyczaje obrotu. Zasady dotyczące wydania rzeczy stosuje się **odpowiednio do udostępnienia** przez sprzedawcę korzystania z praw majątkowych zbytych kupującemu (art. 555 k.c.).

35

Na sprzedawcy ciąży ponadto **obowiązek udzielenia kupującemu niezbędnych wyjaśnień** o stosunkach prawnych i faktycznych dotyczących przedmiotu sprzedaży, wydania stosownych dokumentów. Jeżeli jest to potrzebne do należytego korzystania z rzeczy zgodnie z jej przeznaczeniem, sprzedawca obowiązany jest załączyć instrukcję i udzielić wyjaśnień dotyczących sposobu korzystania z rzeczy (art. 546 k.c.). W odniesieniu do określenia formy ustawodawca posłużył się zwrotami niedookreślonymi. Spełnienie kryterium jasności informacji oznacza wymóg, aby treść informacji mogła być odebrana i zrozumiana przez zamawiającego. Zrozumiałość informacji oznacza jej czytelność. Informacja nie może wprowadzać w błąd co do właściwości dzieła konsumpcyjnego, w szczególności cech tego dzieła. Udzielana informacja powinna być wszechstronna, jednoznaczna, a przede wszystkim prawdziwa. Wydaje się, że informacja powinna w szczególności obejmować nazwę towaru, określenie producenta lub importera.

Por. E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 248.

Obowiązek udzielenia informacji o przedmiocie świadczenia i okolicznościach zawarcia umowy wynika też z ogólnej zasady prawa umów – z obowiązku lojalnego kontraktowania. Może on też być wywodzony z art. 354 k.c., nakazującego wykonanie zobowiązania zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – także w sposób odpowiadający tym zwyczajom, oraz z art. 546 k.c., nakładającego na sprzedawcę obowiązek udzielania kupującemu potrzebnych wyjaśnień o stosunkach prawnych i faktycznych dotyczących rzeczy sprzedanej.

Należy jednak zwrócić uwagę, że rozwiązanie dotyczące obowiązków informacyjnych nałożonych na sprzedawcę – przedsiębiorcę w stosunkach sprzedaży łączących go z konsumentem jakościowo różni się od przywołanych wyżej uregulowań Kodeksu cywilnego. Zastosowana przez ustawodawcę metoda legislacyjna odchodzi od ogólnego zdefiniowania obowiązku informacyjnego i wprowadza kazuistyczne określenie treści poszczególnych obowiązków informacyjnych sprzedawcy. Uregulowanie to ma znaczne walory praktyczne. Pozwala łatwiej kontrolować przestrzeganie tych obowiązków. Nie bez znaczenia jest też jego funkcja edukacyjna, uświadamiająca konsumentowi, jakie prawa przysługują mu wobec sprzedawcy. Obowiązek informacyjny zwiększa poziom informacyjny postanowień umowy, gwarantuje wyższy poziom ich przejrzystości. Informacja powinna być precyzyjna, kupujący nie może zostać wprowadzony w błąd w wyniku posługiwania się przez sprzedawcę pojęciami wieloznacznymi, przemilczeniem lub zatajeniem istotnych danych powodującymi niekompletność informacji.

W przepisach Kodeksu cywilnego z korzyścią dla kupującego uregulowano pewne **dodatkowe obowiązki sprzedawcy – przedsiębiorcy, jeżeli kupującym jest konsument**.

36

Podobnie, jak to ma miejsce w przypadku innych uregulowań konsumenckich, obowiązek udzielenia informacji jest uzasadniony tym, że kontrahentem konsumenta jest zawsze zawodowiec, profesjonalista, co powoduje stan faktycznej nierównowagi między stronami umowy. To sprzedawca jako aktywny uczestnik obrotu prawnego ma odpowiednią wiedzę w zakresie prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej. Ma to związek z konieczną specjalizacją w różnych, niekiedy bardzo wąskich dziedzinach, która zastąpiła kompetencje o charakterze uniwersalnym. Postępująca specjalizacja zwiększa jednocześnie skalę braku kompetencji u uczestników obrotu prawnego w dziedzinach, w których sami się nie specjalizują. Niespecjaliści w danej dziedzinie stają się w coraz większym stopniu zależni od specjalistów. Następstwem takiego stanu rzeczy są podejmowane przez ustawodawców próby uregulowań, które mają na celu wyrównanie pozycji stron umowy poprzez rozszerzenie i skonkretyzowanie obowiązków kontrahentów – profesjonalistów wobec konsumentów, w zakresie powinności informacyjnych.

Jeżeli zatem kupującym jest konsument, sprzedawcę obciąża obowiązek udzielenia mu przed zawarciem umowy jasnych, zrozumiałych i niewprowadzających w błąd informacji w języku polskim. Muszą to być informacje wystarczające do prawidłowego i pełnego korzystania z rzeczy sprzedanej. Obowiązek ten obejmuje w szczególności: informację o rodzaju rzeczy; określenie jej producenta lub importera; znak bezpieczeństwa i znak zgodności wymagane przez odrębne przepisy, informacje o dopuszczeniu do obrotu w Rzeczypospolitej Polskiej; stosownie do rodzaju rzeczy określenie energochłonności rzeczy sprzedanej; inne dane wskazane w odrębnych przepisach (art. 546¹ § 1 k.c.).

Szczególne uregulowanie (art. 546¹ § 2 k.c.) dotyczy sytuacji, gdy **rzecz jest sprzedawana w opakowaniu jednostkowym lub w zestawie**. W przypadkach takich informacje, o których mowa w § 1 art. 546¹ k.c., powinny znajdować się na rzeczy sprzedanej lub być z nią trwale połączone. W pozostałych przypadkach sprzedawca jest obowiązany umieścić w miejscu sprzedaży informację, która może być ograniczona do rodzaju rzeczy, jej głównej cechy użytkowej oraz wskazania producenta lub importera rzeczy.

- 37 Ważnym obowiązkiem sprzedawcy jest **zapewnienie w miejscu działania odpowiednich warunków techniczno-organizacyjnych**. Powinny one umożliwiać dokonanie wyboru rzeczy sprzedanej i sprawdzenie jej jakości, kompletności oraz funkcjonowania głównych mechanizmów i podstawowych podzespołów (art. 546¹ § 3 k.c.). Od kupującego wymagana jest przy tym jedynie staranność właściwa dla przeciętnego konsumenta, np. zwrócenie uwagi na brak podstawowych części. Brak części składowych lub nieprawidłowości w działaniu skomplikowanych urządzeń, niestwierdzone w chwili zakupu, nie powodują zwolnienia sprzedawcy od odpowiedzialności za te braki lub nieprawidłowości, gdyż to przedsiębiorca zobowiązany jest do staranności właściwej dla profesjonalisty. Konsument nie ma obowiązku dokonywania dokładnego badania towaru w chwili wydania, ponieważ przyjmuje się, że oferowana do sprzedaży rzecz jest pełnowartościowa, dobrej jakości, nie ma ukrytych cech decydujących o obniżeniu jej jakości w stosunku do poziomu określonego w umowie. W praktyce może to być szczególnie istotne w przypadku towarów w opakowaniu fabrycznym lub sytuacji, kiedy konsument w sklepie dokonuje jedynie wyboru towaru, zawiera umowę dotyczącą wybranego przez siebie towaru, a towar ten jest dostarczany (wydany) do domu konsumenta staraniem sprzedawcy. W takich sytuacjach odbiór towaru następuje w domu konsumenta, przy czym działanie niektórych funkcji i podzespołów może być sprawdzone dopiero po jego zainstalowaniu (podłączenie do sieci energetycznej, gazowej, wodociągowej), co nie jest możliwe do sprawdzenia w sklepie.
- 38 Na żądanie zamawiającego przyjmujący zamówienie jest zobowiązany **wyjaśnić znaczenie poszczególnych postanowień umowy** (art. 546¹ § 4 k.c.). Jak się powszechnie zauważa, postanowienia umów zawieranych w obrocie konsumenckim przez przedsiębiorców mogą być sformułowane w sposób niezrozumiały dla zwykłego klienta. Niezrozumiałość może być związana ze specyfiką języka prawniczego, którego

zwroty i wyrażenia nie są powszechnie używane w mowie potocznej w codziennym życiu, może też być związana ze świadomym używaniem specjalistycznych wyrażań w celu zapewnienia przedsiębiorcy korzystniejszej sytuacji w stosunkach z klientem.

- Artykuł 546¹ § 5 k.c. reguluje **dodatkowe obowiązki związane z wydaniem przedmiotu umowy**. Sprzedawca jest zobowiązany wydać kupującemu wraz z rzeczą sprzedaną wszystkie elementy jej wyposażenia oraz sporządzone w języku polskim instrukcje obsługi, konserwacji i inne dokumenty wymagane przez odrębne przepisy. 39

Wiele obowiązków dodatkowych może wynikać z zamieszczenia w umowie stron postanowień nietypowych.

2. Obowiązki kupującego

- Najważniejszym obowiązkiem kupującego wobec kontrahenta jest **obowiązek zapłaty ceny kupna**. Naruszenie tego obowiązku musi być traktowane jako niewykonanie lub nienależyte wykonanie świadczenia dłużnika w umowie wzajemnej. Sposób zapłaty, jej czas i miejsce są normowane przez przepisy Kodeksu cywilnego o wykonaniu zobowiązań pieniężnych. 40

 Zob. też: dla przypadków przesłania rzeczy przez sprzedawcę na miejsce przeznaczenia – art. 544 § 2 k.c., a w odniesieniu do sprzedaży z udziałem konsumentów – art. 454¹ k.c.; ponadto dla przypadków zwłoki z zapłatą za część sprzedanych rzeczy – art. 552 w zw. z art. 491 § 2 k.c.; oraz – dotyczące odstąpienia – uregulowania art. 492¹ i art. 494 § 1 k.c. Istotne znaczenie dla tej problematyki ma także uregulowanie art. 383¹ k.c., zgodnie z którym przedsiębiorca nie może żądać od konsumenta opłaty za skorzystanie z określonego sposobu zapłaty przewyższającej poniesione przez przedsiębiorcę koszty w związku z tym sposobem zapłaty.

- **Cena**, jak była o tym mowa wyżej, jest **ekwiwalentem rzeczy lub prawa nabytego w drodze umowy sprzedaży i musi być wyrażona w pieniądzu**. 41

Ustalenie wysokości ceny następuje z reguły w umowie stron. Jednakże cenę można określić również przez wskazanie podstaw do jej ustalenia w przyszłości (art. 536 § 1; zob. też art. 536 § 2 k.c.).

 Por. wyrok SN z 28.04.1988 r., IV CR 96/88 (OSPika 1989/7–12, poz. 148), w którym podkreślono, że brak ustalenia ceny w umowie sprzedaży nie oznacza, że w każdym wypadku umowa taka nie dochodzi do skutku. Umowa wiąże strony, gdyż cenę można określić, stosując kryteria przewidziane w art. 536 k.c. Zob. także wyrok SN z 9.09.1998 r., I CKN 842/97 (OSNC 1999/5, poz. 91), w myśl którego, jeżeli strony w umowie sprzedaży uzgodniły, że nabywca za dostarczony towar zapłaci cenę rynkową z konkretnej późniejszej daty, lecz nie określili miejsca ukształtowania

się tej ceny, poczytuje się w razie wątpliwości, że chodziło o cenę w miejscu, w którym rzecz została nabywcy wydana (art. 536 § 2 k.c.).

Cena może być wyrażona zarówno w **walucie polskiej**, jak i w **walucie obcej** (art. 358 k.c.).

Ustawodawca polski odstąpił od obowiązującej wcześniej zasady walutowości chroniącej polski system monetarny (zob. odpowiednie postanowienia ustawy z 23.10.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe, Dz.U. poz. 1506).

Szerzej na ten temat: A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2019, s. 65 i n.; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2018, s. 60 i n.; A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018, art. 358 k.c.; P. Machnikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2016, art. 358 k.c.; B. Lackoroński, *Waluta zobowiązania i waluta świadczenia po zmianie art. 358 k.c. z 10.07.2015 r.*, PS 2015/11–12, s. 43 i n.

42

Poza przepisami Kodeksu cywilnego odnoszącymi się do problematyki cen (ceny sztywnej – por. art. 537 § 1, ceny maksymalnej – por. art. 538, ceny minimalnej – por. art. 539, i ceny wynikowej – por. art. 540 § 1) źródłami prawa w zakresie cen są przepisy ustawy z 9.05.2014 r. o informowaniu o cenach towarów i usług (Dz.U. z 2019 r. poz. 178). Ustawa ta stanowi w art. 3 ust. 1, że użyte w niej określenie „cena” oznacza wartość wyrażoną w jednostkach pieniężnych, którą kupujący jest zobowiązany zapłacić przedsiębiorcy za towar lub usługę. Ustawa wyróżnia ponadto cenę jednostkową towaru (usługi); jest to cena ustalona za jednostkę określonego towaru (usługi), którego ilość lub liczba jest wyrażona w jednostkach miar w rozumieniu przepisów o miarach. Pewne znaczenie dla kształtowania cen przy sprzedaży mają także uregulowania ustawy z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2020 r. poz. 1076 ze zm.). Ustawa uznaje za zakazane praktyki ograniczające konkurencję porozumienia polegające m.in. na ustalaniu, bezpośrednio lub pośrednio, cen i innych warunków zakupu lub sprzedaży towarów. Artykuł 9 tej ustawy zakazuje ponadto nadużywania pozycji dominującej na rynku właściwym przez jednego lub kilku przedsiębiorców poprzez bezpośrednie lub pośrednie narzucanie nieuczciwych cen, w tym cen nadmiernie wygórowanych albo rażąco niskich.

43

Drugim podstawowym obowiązkiem kupującego jest **obowiązek odbioru przedmiotu sprzedaży**, przede wszystkim rzeczy. Jego wykonanie polega na objęciu rzeczy we władanie (dyspozycję) w sposób odpowiadający właściwościom przedmiotu i postanowieniom umowy. W razie uchybienia temu obowiązkowi znajdują wobec kupującego zastosowanie przepisy o zwłoce wierzyciela, a w pewnych sytuacjach – o zwłoce dłużnika.

Przepisy o sprzedaży uzupełniają reguły ogólne przez postanowienia upoważniające sprzedawcę do oddania przedmiotu sprzedaży (rzeczy) na przechowanie na koszt i niebezpieczeństwo kupującego, a także – przy zachowaniu pewnych przesłanek – do sprzedaży rzeczy na rachunek kupującego (art. 551 § 1 i 2 k.c.). Także w odniesieniu do tego obowiązku z umowy stron, a niekiedy z okoliczności towarzyszących mogą wynikać dalsze dodatkowe obowiązki kupującego.

 Zależnie od charakteru jej przedmiotu i treści umowy stron **wykonanie umowy sprzedaży może trwać przez pewien czas**. W okresie tym mogą zaistnieć zdarzenia wywierające wpływ na kształtowanie się stosunku i więzi prawnej między stronami. 44

Pewne prawa i obowiązki kontrahentów wynikają jednak, jako podstawowe, już z samego zawarcia umowy. Nie są one zależne od czasu trwania stosunku prawnego. Na ogół są one regulowane w umowie stron. Ustawa zawiera w tej materii przepisy dyspozytywne co do dwóch kwestii istotnych.

Pierwsza dotyczy **rozkładu korzyści i ciężarów**. Ustawodawca uznaje, że wobec osób trzecich decyduje co do przedmiotu sprzedaży stan uprawnienia, jak w szczególności prawa do rzeczy, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Dotyczy to np. dochodów z nieruchomości, czynszów, a odpowiednio ciężarów związanych z utrzymaniem rzeczy, podatków. Kwestie te mogą być jednak uregulowane inaczej w stosunku wewnętrznym między stronami. Artykuł 548 § 1 k.c. przyjmuje jako ogólną zasadę, że z chwilą wydania rzeczy sprzedanej przechodzą na kupującego korzyści i ciężary związane z rzeczą oraz niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia rzeczy. Jest to zagadnienie dotyczące wyłącznie stosunku wewnętrznego między stronami. Stan ten uważany jest za normalny. Unormowanie to odpowiada praktyce życiowej.

Natomiast zgodnie z § 2 art. 548, jeżeli strony zastrzegły inną chwilę przejścia korzyści i ciężarów, poczytuje się w razie wątpliwości, że niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia rzeczy przechodzi na kupującego z tą samą chwilą.

Przyjęte rozwiązania odnoszą się nie tylko do utraty, lecz także do uszkodzenia rzeczy. Jest to stanowisko odpowiadające rzymskiej paremii *cuius commodum eius periculum*.

Wskazać należy dodatkowo, że zgodnie z art. 548 § 3, jeżeli rzecz sprzedana ma zostać przesłana przez sprzedawcę kupującemu będącemu konsumentem, niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia rzeczy przechodzi na kupującego z chwilą jej wydania kupującemu. Ustawodawca zdecydował, że za wydanie rzeczy uważa się wówczas jej powierzenie przez sprzedawcę przewoźnikowi, jeżeli sprzedawca nie miał wpływu na wybór przewoźnika przez kupującego. Postanowienia mniej korzystne dla kupującego są nieważne.

- 45 **Wykonanie zobowiązań stron w umowie sprzedaży** podlega, jak to wynika z dotychczasowego wyводу, **ogólnym zasadom dotyczącym wykonania zobowiązań wzajemnych**, z uwzględnieniem pewnych, bardziej szczegółowych unormowań art. 535 i n. k.c. Jednostronne odstąpienie od umowy przez sprzedawcę lub kupującego – poza przypadkami przewidzianymi w przepisach części ogólnej zobowiązań i uregulowaniach szczególnych – nie jest dopuszczalne.

 Roszczenia wynikające z umów sprzedaży **ulegają przedawnieniu według zasad ogólnych. Szczególne terminy** przedawnienia przewiduje jednak dla pewnych przypadków art. 554 k.c.

§ 5. Rękojnia za wady

- 46 Świadczenie rzeczy dotkniętej wadą w wykonaniu umowy sprzedaży stanowi naruszenie interesu kupującego, podważając jego zaufanie do partnera, a przez to podważając także pewność obrotu.

Kupujący, według zasad części ogólnej zobowiązań, jest wprawdzie chroniony przez przepisy o skutkach nienależytego wykonania zobowiązania przez dłużnika (art. 471 i n. k.c.), ochrona ta może wszelako okazać się dla niego niedostateczna. Nie mówiąc już o tym, że z reguły będzie możliwe powołanie się przez sprzedawcę na okoliczności, za które nie odpowiada, a w tym najczęściej na to, że wada nie wynika z niedołożenia należytej staranności przez niego samego lub osoby, których działanie idzie na jego rachunek (art. 472 *in fine*, art. 474 k.c.), kupujący będzie mógł co najwyżej dochodzić naprawienia wynikłej stąd szkody. To zaś nie zawsze będzie dlań wystarczające.

Uzasadnia to wprowadzenie w przepisach o sprzedaży **szczególnej ochrony kupującego**. Jest ona objęta instytucją tzw. rękojmi za wady rzeczy, a zasady tej instytucji rozwinięte zostały w art. 556 i n. k.c. W razie ujawnienia się wady przedmiotu sprzedaży sprzedawca staje się odpowiedzialny wobec kupującego za istnienie wady. Odpowiedzialność ta jest ukształtowana ostrzej niż odpowiedzialność unormowana zgodnie z ogólnymi zasadami art. 471 i n. k.c.

 Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 25.04.2013 r., I ACa 176/13 (LEX nr 1378847), podkreślił, że strona, która kupiła rzecz obciążoną wadami, może dochodzić roszczeń opartych na reżimie odpowiedzialności z tytułu rękojmi, gwarancji lub odszkodowawczym: kontraktowym lub deliktowym. Odpowiedzialność sprzedawcy wobec kupującego z tytułu rękojmi za wady rzeczy (art. 556 k.c.) nie stanowi bowiem jedynej prawnej płaszczyzny, na podstawie której kupujący może domagać się określonej rekompensaty w związku z wadą rzeczy. Oprócz rękojmi i gwarancji, w przypadku wad rzeczy sprzedanej możliwe jest np. dochodzenie roszczeń przeciwko sprzedawcy zarówno obok jednoczesnego korzystania z instytucji szczególnych (**obecnie – po zmianach wprowadzonych**

ustawą z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta, Dz.U. poz. 827, obecnie Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm. – art. 566 § 1 i 2 oraz art. 574 § 1 i 2 k.c.), jak i bez korzystania z tych instytucji. Różnice w regułach odpowiedzialności i trybie dochodzenia roszczeń na podstawie rękojmi i na zasadach ogólnych są istotne i jest rzeczą strony uprawnionej rozważenie określonych zalet i wad każdego z ww. reżimów odpowiedzialności.

 Jest to **odpowiedzialność o charakterze absolutnym w tym sensie**, że jest niezależna od winy sprzedawcy czy też osób, którymi się posługuje przy wykonywaniu zobowiązania, a nawet niezależna od wykazania szkody wynikającej ze świadczenia rzeczy wadliwej. Ponadto chodzi o odpowiedzialność niezależną od wiedzy sprzedawcy o istnieniu wady, bo podstępne działanie sprzedawcy, który wadę zataja, prowadzi jedynie do dalszego zaostrzenia zwykłej odpowiedzialności z tytułu rękojmi.

47

 Odpowiedzialność sprzedawcy przewidziana w art. 556 k.c. za wady rzeczy sprzedanej ma charakter absolutny, co oznacza, że sprzedawca nie może się z niej zwolnić i obciąża go niezależnie od tego, czy spowodował wadę i czy o niej wiedział. Okolicznością uzasadniającą powstanie odpowiedzialności jest istnienie wady. Por. wyrok SA w Warszawie z 27.03.2013 r., VI ACa 1269/12 (LEX nr 1335763).

Zob. także wyrok SA w Białymstoku z 23.12.2014 r., I ACa 601/14 (LEX nr 1602871), w którym uznano, że przewidziana w art. 556 i n. k.c. odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy jest odpowiedzialnością bezwzględną, której wystarczającą przesłanką faktyczną jest ustalenie, że sprzedana kupującemu rzecz wykazuje cechy kwalifikujące ją w danym stosunku prawnym jako rzecz wadliwą. Sprzedawca nie może się z niej zwolnić, jest ona niezależna od winy, obciąża go niezależnie od tego, czy to on spowodował wadliwość rzeczy, czy ponosi w tym zakresie jakkolwiek winę, a nawet czy w ogóle widział lub mógł wiedzieć o tym, że sprzedana rzecz jest wadliwa.

 W doktrynie prezentowane jest także stanowisko, że jest to odpowiedzialność oparta na zasadzie ryzyka, oderwana od winy, wchodząca w rachubę także wówczas, gdy sprzedawca o wadzie nie mógł wiedzieć (Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania...*, s. 37). Odpowiedzialność z tytułu rękojmi ma co prawda charakter bezwzględny, ale opiera się ona przecież nie na wzajemnym ryzyku kontraktowym obu stron, lecz na zasadzie ryzyka samego sprzedawcy, gdyż powstaje wyłącznie na skutek istnienia wady przedmiotu sprzedaży (por. W. Kocot, *Komentarz do uchwały SN z 30 maja 1996 r., III CZP 42/96, PPH 1997/1*, s. 29).

 Uzasadnieniem omawianej koncepcji odpowiedzialności jest istota umów wzajemnych, w których występuje (oceniana subiektywnie) ekwiwalentność świadczeń stron. Ujawnienie się wad po wydaniu przedmiotu sprzedaży prowadzi bowiem do zburzenia pierwotnej równowagi świadczeń, a celem rękojmi jest przywrócenie tej równowagi (w zakresie, w jakim jest to możliwe) lub zlikwidowanie stosunku umownego.

48

Co do wyjaśnienia *ratio legis* przepisów o rękojmi za wady rzeczy zob. np. A. Ohanowicz, *Zbieg norm w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 1963, s. 81 i n. Zob. ponadto np.: Z.K. Nowakowski, *Ochrona nabywcy rzeczy z wadami*, RPEiS 1967/2; W. Wasiak, *Rękojmia za wady fizyczne według k.c.*, PiP 1967/3; J. Skąpski, *Uprawnienia z tytułu rękojmi za wady fizyczne*, NP 1967/11; S. Sołtysiński, *Odpowiedzialność producenta wobec konsumenta za szkody wyrządzone wprowadzeniem do obrotu rzeczy z wadami*, SC 1969/15; S. Sołtysiński, *Ochrona praw konsumenta*, PiP 1971/12; Cz. Żuławska, *Zabezpieczenie jakości świadczenia*, SC 1978/29; J. Skąpski [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, Ossolineum 1976, cz. 2, § I 1, I–II; A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018, s. 327 i n.

Obowiązujące uregulowanie w Kodeksie cywilnym rękojmi za wady przy sprzedaży jest w znacznej części następstwem dokonanej ustawą z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta transpozycji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2011/83/UE z 25.10.2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 304, s. 64 ze zm.).

Dyrektywa w sprawie praw konsumentów dokonała w omawianym zakresie zmiany dyrektywy Rady 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich oraz dyrektywy 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych. Dyrektywy te transponowane były wcześniej przede wszystkim w ustawie z 27.07.2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. poz. 1176 ze zm.; dalej: ustawa o sprzedaży konsumenckiej). Obecna transpozycja miała za zadanie doprowadzenie m.in. do ujednolicenia i doprecyzowania przepisów dotyczących umów konsumenckich zawieranych w okolicznościach typowych. Celem transpozycji było ponadto uporządkowanie i zintegrowanie przepisów dotyczących odpowiedzialności za jakość rzeczy sprzedanej. Uznano, że Kodeks cywilny jest naturalnym miejscem dla umieszczenia przepisów dotyczących odpowiedzialności za jakość sprzedanego towaru. W odniesieniu do wcześniejszej transpozycji dyrektywy o sprzedaży konsumenckiej dokonano przeniesienia odpowiednich przepisów do Kodeksu cywilnego w drodze nowelizacji tego kodeksu i zintegrowania ich z kodeksowymi przepisami dotyczącymi rękojmi i gwarancji. Ustawa o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej została uchylona.

Dyrektywa o sprzedaży konsumenckiej, inaczej niż dyrektywa w sprawie praw konsumentów, przyjmuje model harmonizacji minimalnej w regulowanym przez siebie zakresie (art. 8 ust. 2 tej dyrektywy). Umożliwiło to odejście od jej literalnej treści i dopasowanie przepisów transponujących tę dyrektywę do struktury odpowiedzialności za wadliwość rzeczy sprzedanej uregulowanej w Kodeksie cywilnym.

W Kodeksie cywilnym dokonano zmian dotyczących przede wszystkim przepisów regulujących odpowiedzialność za jakość rzeczy sprzedanej. Celem wprowadzonych zmian było przede wszystkim ujednolicenie przepisów dotyczących tej odpowiedzialności. Dotychczas w Polsce funkcjonowały trzy reżimy odpowiedzialności w tym zakresie: regulacja kodeksowa dotycząca rękojmi za wady, regulacja zawarta w ustawie o sprzedaży konsumenckiej dotycząca niezgodności towaru z umową oraz regula-

cja przewidziana w konwencji wiedeńskiej o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów (Dz.U. z 1997 r. poz. 286). W odniesieniu do obrotu konsumenckiego skutkuje to wyrównaniem poziomu ochrony w obszarze, w którym w chwili obecnej sytuacja konsumenta jest w znacznym zakresie mniej korzystna niż sytuacja kupujących przedsiębiorców i osób niebędących konsumentami. Jeśli chodzi o przedsiębiorców, ujednolicenie przepisów dotyczących odpowiedzialności za jakość sprzedanej rzeczy ułatwia prowadzenie działalności.

W ramach nowelizacji Kodeksu cywilnego, dokonanej ustawą z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. poz. 827; Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.), nastąpiło przeniesienie do Kodeksu przepisów regulujących obowiązki informacyjne przedsiębiorcy, dotychczas objęte regulacją uchylonej ustawy z 27.07.2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego. W Kodeksie wprowadzono następujące zmiany:

- uregulowano obowiązek informacyjny obciążający sprzedawcę (nowy art. 546¹ k.c.);
- wprowadzono jednolitą, co do zasady, regulację odpowiedzialności sprzedawcy za jakość rzeczy sprzedanej, opartą na koncepcji wady (rękojmia), przy czym definicja wady fizycznej uwzględnia przyjętą w dyrektywie o sprzedaży konsumenckiej konstrukcję niezgodności towaru z umową, a odpowiedzialność sprzedawcy w umowach z udziałem konsumentów wykazuje jedynie pewne odrębności wynikające z wymogów dyrektywy (w szczególności art. 556 w nowym brzmieniu, nowe art. 556¹–556³, art. 557–561 w nowym brzmieniu, nowe art. 561¹–561⁴, art. 563–564 w nowym brzmieniu, art. 566–568 w nowym brzmieniu, art. 576 w nowym brzmieniu);
- wprowadzono szczegółowe zasady dochodzenia roszczeń związanych z wadliwością rzeczy sprzedanej w łańcuchu sprzedawców (nowy dział II¹ w tytule XI „Sprzedaż”);
- zmodyfikowano przepisy dotyczące gwarancji przy sprzedaży, przywracając stosowanie przepisów ujętych w Kodeksie cywilnym do umów z udziałem konsumentów, wprowadzając obowiązki informacyjne dotyczące gwarancji wynikające z dyrektywy o sprzedaży konsumenckiej oraz doprecyzowując wzajemny stosunek roszczeń z rękojmi i z gwarancji (przepisy działu III tytułu XI „Sprzedaż” w nowym brzmieniu).

 Zgodnie z art. 556 k.c. sprzedawca jest odpowiedzialny względem kupującego, jeżeli rzecz sprzedana ma wadę fizyczną lub prawną (**rękojmia**). Kodeks rozróżnia więc dwa rodzaje wad rzeczy: **wady fizyczne i wady prawne**. 49

 Wada fizyczna istnieje wówczas, gdy (art. 556¹ § 1 k.c.) ma miejsce **niezgodność rzeczy sprzedanej z umową**. W szczególności rzecz sprzedana jest niezgodna z umową, jeżeli: 50

- a) nie ma właściwości, które rzecz tego rodzaju powinna mieć ze względu na cel w umowie oznaczony albo wynikający z okoliczności lub przeznaczenia;
- b) nie ma właściwości, o których istnieniu sprzedawca zapewnił kupującego, w tym przedstawiając próbkę lub wzór;
- c) nie nadaje się do celu, o którym kupujący poinformował sprzedawcę przy zawarciu umowy, a sprzedawca nie zgłosił zastrzeżenia co do takiego jej przeznaczenia;
- d) została kupującemu wydana w stanie niezupełnym.

Zgodnie z art. 556¹ § 2 k.c., gdy kupującym jest konsument, na równi z zapewnieniem sprzedawcy traktuje się publiczne zapewnienia producenta lub jego przedstawiciela, osoby, która wprowadza rzecz do obrotu w zakresie swojej działalności gospodarczej, oraz osoby, która przez umieszczenie na rzeczy sprzedanej swojej nazwy, znaku towarowego lub innego oznaczenia odróżniającego przedstawia się jako producent.

Rzecz sprzedana ma wadę fizyczną także w razie nieprawidłowego jej zamontowania i uruchomienia, jeżeli czynności te zostały wykonane przez sprzedawcę lub osobę trzecią, za którą sprzedawca ponosi odpowiedzialność, albo przez kupującego, który postąpił według instrukcji otrzymanej od sprzedawcy (art. 556¹ § 3 k.c.). Sformułowanie tego przepisu może być podstawą do zgłoszenia wątpliwości, czy tego rodzaju wady (nieprawidłowe zamontowanie i uruchomienie rzeczy) brane są pod uwagę tylko w odniesieniu do umów, w których kupującym jest konsument (§ 2 tego przepisu), czy też do wszystkich umów sprzedaży. Za pierwszym rozwiązaniem przemawia fakt, że omawiana wada była jednym z rodzajów niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową, uregulowanym w ustawie o sprzedaży konsumenckiej, który to akt prawny był pierwszym etapem transpozycji dyrektywy 1999/44/WE. Skoro tak, to nowelizacja dokonana przez ustawę o prawach konsumenta, w wyniku której do Kodeksu cywilnego przeniesione zostały regulacje z ustawy o sprzedaży konsumenckiej, powinna w komentowanym zakresie odpowiadać pierwotnemu uregulowaniu. Za takim rozumieniem § 3 przemawia umieszczenie go po § 2, wyraźnie odnoszącym się do sprzedaży, w której kupującym jest konsument. Podstawę odmiennej interpretacji daje pominięcie w § 3 wzmianki, do jakiego rodzaju umów on się odnosi, oraz możliwość przypisania ustawodawcy zamiaru rozszerzenia odpowiedzialności za tego rodzaju wady na wszystkie rodzaje umów sprzedaży, co byłoby następstwem obserwowanej tendencji do zacierania się różnic pomiędzy umowami sprzedaży i umowami o świadczenie usług. Należy opowiedzieć się za tą drugą interpretacją, co nie zmienia faktu, że przyjęta systematyka wad może z tego punktu widzenia zostać uznana za wadliwą.

Pewne wątpliwości łączą się też z użytym w § 2 sformułowaniem „jeżeli kupującym jest konsument”. Przepis art. 1 ust. 1 ustawy o sprzedaży konsumenckiej wskazywał wyraźnie, że „ustawę stosuje się do dokonywanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedaży rzeczy ruchomej osobie fizycznej, która nabywa tę rzecz w celu niezwiązanym z działalnością zawodową lub gospodarczą (towar konsumpcyjny)”. Strona podmiotowa umów konsumenckich obejmowała więc obie strony sprzedaży (sprzedawcę – profesjonalistę i kupującego – konsumenta). Natomiast wyróżnienie dokonane w § 2 komentowanego przepisu odnosi się tylko do kupującego – konsumenta. Należy sądzić, że podstawą tego rozwiązania było przyjęcie poglądu, że status konsumenta jest bezpośrednio związany ze statusem przedsiębiorcy, bowiem celem wyróżnienia stosunków umownych z udziałem konsumentów jest ochrona tych ostatnich, jako strony słabszej.

Kryteria, jakimi należy się posłużyć do ustalenia każdej z odmian wad, nie są jednakowe. Wyróżnia się szczególnie relatywność kryterium wad oznaczonych lit. c (zob. wyżej).

W wyroku z 9.12.2015 r., I ACa 1148/15 (LEX nr 2004510), SA w Krakowie wskazał, że zgodnie z art. 556 § 1 k.c. sprzedawca jest odpowiedzialny względem kupującego, jeżeli rzecz sprzedana ma wadę zmniejszającą jej wartość lub użyteczność ze względu na cel w umowie oznaczony albo wynikający z okoliczności lub z przeznaczenia rzeczy, jeżeli rzecz nie ma właściwości, o których istnieniu zapewnił kupującego, albo jeżeli rzecz została kupującemu wydana w stanie niezpełnym. Sama formalna tylko zgodność rzeczy z normą techniczną nie wyłącza jeszcze skuteczności zarzutu istnienia wady fizycznej rzeczy, gdyż pojęcie wady fizycznej jest szerokie. Decyduje tu kryterium funkcjonalne, obejmujące przeznaczenie rzeczy i jej użyteczność, a nie kryterium normatywno-techniczne.

Kryteria, jakimi należy się posługiwać przy ustalaniu istnienia każdej z wymienionych powyżej wad, nie są jednakowe. Wada fizyczna może polegać na braku tych właściwości rzeczy, o których istnieniu sprzedawca zapewnił kupującego. Nie ma podstaw do uznania, że zaistnienie jej powinno być połączone z dodatkowym wymaganiem wykazania zmniejszenia użyteczności rzeczy (tak SN w wyroku z 10.12.2015 r., V CSK 210/15, LEX nr 2004217).

W przypadku wady, o której mowa w art. 556¹ § 1 pkt 3 k.c., wskazuje się szczególnie na relatywność kryterium. Jeżeli zapewnienie sprzedawcy nie odnosi się do cech rzeczy sprzedanej, to jego nieprawdziwość nie rodzi odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady fizyczne (tak SN w wyroku z 31.05.2017 r., V CSK 506/16, LEX nr 2352170).

Przy istnieniu zapewnienia o braku wad sprzedawanej rzeczy nie można mówić o utracie przez kupujących uprawnień z rękojmi, nawet w wypadku niedopełnienia przez nich wymogu niezwłocznego zawiadomienia sprzedawców o stwierdzeniu istnienia wad (art. 563 § 1 i 2 k.c.). Treść art. 564 k.c. sprowadza się do tego, że wyłącza on konsekwencje nieterminowego dokonania aktów staranności przewidzianych w art. 563 § 1 i 2 k.c. przez kupującego. Mimo niedochowania terminów kupujący uzyskuje pełną ochronę, zarówno gdy jest ofiarą podstępu, jak i wówczas, gdy tego brak, a kupujący działał w zaufaniu do zapewnienia sprzedawcy co do cech, właściwości rzeczy (zob. wyr. SA w Białymstoku z 18.2.2016 r., I ACa 948/15, LEX nr 2002791).

W obowiązującym stanie prawnym definicja wady fizycznej w odniesieniu do umów sprzedaży, w których stroną nie jest konsument, pokrywa się z definicją tego pojęcia obowiązującą przed nowelizacją przepisów.

Jeżeli dochodzi do sytuacji, że ten sam stan faktyczny może być kwalifikowany jako wada rzeczy oraz może uzasadniać powołanie się na działanie pod wpływem błędu, co do zasady brak podstaw do ograniczania uprawnionemu prawa do dokonania wyboru jednego z przewidzianych przez ustawę środków ochrony jego interesu. Jest to tym bardziej uzasadnione, że brak wyraźnych argumentów za traktowaniem przepisów o rękojmi jako *lex specialis* w stosunku do przepisów o błędzie. Jeżeli spełnione są surowe wymagania powoływania się na błąd, to brak podstaw, aby pozbawiać kupującego możli-

wości uchylenia się od skutków prawnych jego oświadczenia woli. Taki zabieg jest w istocie niezajmującym żadnych wyraźnych podstaw pozbawieniem go przyznanego mu przez ustawę uprawnienia przed niezaspokojeniem na ochronę zachowaniem jego kontrahenta. Zasada pozostawienia wyboru samemu zainteresowanemu, z jakich uprawnień przewidzianych przez ustawę chce skorzystać, ma zastosowanie również odnośnie do rzeczy oznaczonych co do gatunku (zob. wyrok SN z 20.01.2017 r., I CSK 66/16, LEX nr 2273872).

- 51 Nie stanowią wady fizycznej w omawianym tu znaczeniu braki ilościowe, tj. gdy ilość rzeczy wydanych kupującemu jest mniejsza od ilości, która miała być wydana.

§ Pewne wątpliwości interpretacyjne budzić może użycie przez ustawodawcę zwrotu „w szczególności”, które może sugerować, że katalog wskazanych w art. 556¹ § 1 k.c. przypadków, gdy rzecz sprzedana jest niezgodna z umową, ma charakter otwarty. Wydaje się, iż wbrew temu sformułowaniu należy opowiedzieć się za zamkniętym katalogiem przypadków niezgodności z umową. Taki charakter miał katalog wad w wersji art. 556 § 1 sprzed nowelizacji z 30.05.2014 r.

- 52 **!** Sprzedawca jest odpowiedzialny z tytułu rękojmi za wady fizyczne, które istniały w chwili przejścia niebezpieczeństwa na kupującego lub wynikły z przyczyny tkwiącej w rzeczy sprzedanej w tej samej chwili (art. 559 k.c.). Jeżeli jednak kupującym jest konsument, a wada fizyczna została stwierdzona przed upływem roku od dnia wydania rzeczy sprzedanej, domniemywa się, że wada lub jej przyczyna istniała w chwili przejścia niebezpieczeństwa na kupującego (art. 556² k.c.).

- 53 **!** **Wada prawna** (art. 556³ k.c.) istnieje z kolei wówczas, gdy:
- a) rzecz sprzedana stanowi własność osoby trzeciej;
 - b) rzecz jest obciążona prawem osoby trzeciej;
 - c) jeżeli ograniczenie w korzystaniu lub rozporządzaniu rzeczą wynika z decyzji lub orzeczenia właściwego organu;
 - d) gdy sprzedane prawo nie istnieje (w razie sprzedaży prawa sprzedawca jest odpowiedzialny także za istnienie prawa).

Np. Nieruchomość, której własność została przeniesiona ze zbywcy na nabywcę, okazała się obciążona prawem użytkowania, służebnością itd.; rzecz ruchoma jest obciążona prawem zastawu.

- 54 **!** **Rozróżnienie obu rodzajów wad jest istotne ze względu na częściowo odmienne uregulowanie niektórych skutków prawnych, które ich dotyczą.**

Odpadnięcie motywu naruszenia interesu i zaufania kupującego uzasadnia wyłączenie rękojmi, gdy kupujący wie o istnieniu wady, a mimo to decyduje się na kupno (art. 557 § 1 k.c.). W przypadku rzeczy oznaczonych co do tożsamości decyduje chwila zawar-

cia umowy; w przypadku rzeczy oznaczonych co do gatunku albo rzeczy mających powstać w przyszłości – chwila wydania rzeczy, gdyż dopiero z tą chwilą możliwe jest praktyczne wykrycie wady (art. 557 § 1 i 2 k.c.). Przepisu tego nie stosuje się jednak, gdy kupującym jest konsument (art. 557 § 2 k.c.). Ponadto sprzedawca nie jest odpowiedzialny względem kupującego będącego konsumentem za to, że rzecz sprzedana nie ma właściwości wynikających z publicznych zapewnień, o których mowa w art. 556¹ § 2 k.c., jeżeli zapewnień tych nie znał ani, oceniając rozsądnie, nie mógł znać albo nie mogły one mieć wpływu na decyzję kupującego o zawarciu umowy sprzedaży, albo gdy ich treść została sprostowana przed zawarciem umowy sprzedaży (art. 557 § 3 k.c.).

Wyłania się pytanie, czy kupujący ma **obowiązek zbadania rzeczy** wydanej mu przez sprzedawcę w celu ewentualnego wykrycia wad, zwłaszcza jawnych. Punktem wyjścia w tej sprawie dla obrotu powszechnego jest, że **co do zasady obowiązku takiego nie ma** (wniosek z art. 563 § 1 k.c.).

Celem zastrzeżenia zbadania rzeczy nie jest zapewnienie kupującemu możliwości sprawdzenia jej pod kątem ewentualnych wad. Aprobata rzeczy nie ma bowiem znaczenia dla odpowiedzialności z tytułu rękojmi. Por. wyrok SN z 18.06.2010 r., V CSK 433/09 (LEX nr 630181).

Szczególne uregulowanie dotyczy **sprzedaży między przedsiębiorcami**. Kupujący (strona takiej umowy), który nie zbadał rzeczy w czasie i w sposób przyjęty przy rzeczach tego rodzaju i nie zawiadomił niezwłocznie sprzedawcy o wadzie (a w wypadku gdy wada wyszła na jaw, dopiero później nie zawiadomił sprzedawcy niezwłocznie po jej stwierdzeniu), traci uprawnienia z tytułu rękojmi. Do zachowania terminu zawiadomienia wystarczy przed jego upływem wysłanie zawiadomienia o wadzie (art. 563 § 1 i 2 k.c.). Zgodnie z art. 564 k.c. w przypadkach wskazanych w art. 563 k.c. utrata uprawnień z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy nie następuje, mimo niezachowania terminów do zbadania rzeczy przez kupującego lub do zawiadomienia sprzedawcy o wadzie, jeżeli sprzedawca wiedział o wadzie albo zapewnił kupującego, że wady nie istnieją.

55

W odniesieniu do wad fizycznych rzeczy **sprzedawca nie odpowiada** z tytułu rękojmi za wady, które **powstały po przejściu niebezpieczeństwa na kupującego** (zob. art. 548 k.c.), chyba że wady wynikły z przyczyny tkwiącej już poprzednio w rzeczy sprzedanej w tej samej chwili (art. 559 k.c.). Chodzi tu m.in. o te wady ukryte, które mogą ujawnić się zwykle z pewnym opóźnieniem, najczęściej w związku z użyciem rzeczy.

56

Co do rzeczy przesłanych na miejsce przeznaczenia przyjmuje się na ogół regułę wiążącą tę kwestię z wydaniem, nie zaś z odbiorem przez kupującego. Zob. unormowanie objęte art. 544 k.c.

Odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady rzeczy **znajduje zastosowanie z mocy samej ustawy (*ex lege*)**. Ma ona jednak **charakter dyspozytywny**

57